

Ο Συνήγορος του Πολίτη
φορέας προώθησης της αρχής
της **ίσης μεταχείρισης**

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	2
2. Παρουσίαση των υποθέσεων	4
Διακρίσεις λόγω εθνικής καταγωγής	<u>7</u>
Εργασία	<u>7</u>
Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής	<u>8</u>
Στέγαση	<u>8</u>
Παροχή υπηρεσιών	<u>10</u>
Εκπαίδευση	<u>11</u>
Επαγγελματική αποκατάσταση/Απασχόληση	<u>11</u>
Η εξαίρεση της ιθαγένειας	<u>12</u>
Διακρίσεις λόγω αναπηρίας	<u>12</u>
Νέες υποθέσεις	<u>12</u>
Εργασία	<u>15</u>
Επαγγελματική κατάρτιση	<u>16</u>
Διακρίσεις λόγω ηλικίας	<u>17</u>
Όριο ηλικίας σε προσλήψεις υποθηκοφυλάκων	<u>17</u>
3. Αξιοποίηση θεσμικών δυνατοτήτων του συνηγόρου του πολίτη ως φορέας εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης	18
Σύνθετη στρατηγική δράση για την εγκατάσταση των τσιγγάνων	<u>18</u>
Όριο ηλικίας σε προσλήψεις υποθηκοφυλάκων	<u>18</u>
Συνθήκες διαβίωσης – Ένταξη οικισμών στο σχέδιο πόλης:	
Η καθυστέρηση ανταπόκρισης της διοίκησης και οι επιπτώσεις της στην επιδείνωση των προβλημάτων	<u>21</u>
Ζητήματα εγκατάστασης/μετεγκατάστασης –	
Συνθήκες διαβίωσης των τσιγγάνων	<u>22</u>
Ανάπτυξη σχέσεων καλής γεινίας	<u>23</u>
Δράσεις για ευαισθητοποίηση κατάρτιση και εμπάνθυνση στην τεχνογνωσία	<u>23</u>
Εκπαίδευση στελεχών του συνηγόρου του πολίτη και προσφορά εκπαίδευσης	<u>23</u>
Δράσεις του συνηγόρου του πολίτη για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης	<u>23</u>
Συμμετοχή σε εθνικά και διεθνή δίκτυα για την καταπολέμηση των διακρίσεων	<u>24</u>
4. Ζητήματα εφαρμογής του νόμου - Προτάσεις	25

1. Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει τη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη, ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, για έκτη συνεχόμενη χρονιά μετά την ανάθεση στην Ανεξάρτητη Αρχή της σχετικής αρμοδιότητας για τον δημόσιο τομέα με τις διατάξεις του Ν. 3304/2005.

► Ο συνολικός αριθμός των αναφορών που υποβλήθηκαν το έτος 2010 και αφορούν διακρίσεις στο πλαίσιο του Ν.3304/2005 εμφανίζεται ελαφρά μειωμένος σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Παρά τη μείωση αυτή, ωστόσο, παρατηρείται συγκριτική αύξηση του αριθμού των αναφορών που υποβλήθηκαν το 2010 και εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο του ν.3304/2005. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να εκτιμηθεί ως ένδειξη προοδευτικής εξοικείωσης με ένα νομοθετικό πλαίσιο εξαιρετικά περίπλοκο. Η εκτίμηση αυτή φαίνεται να ισχύει περισσότερο α) για τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας και β) για τις διακρίσεις σε βάρος Ρομά. Για τις μεν διακρίσεις λόγω αναπηρίας, ο αριθμός των αναφορών που εξετάζονται στο πλαίσιο του ν.3304/2005 εμφανίζει σταθερή αύξηση τα τελευταία δύο χρόνια. Το γεγονός αυτό οφείλεται σ' ένα βαθμό στη διαβίβαση καταγγελιών στον ΣτΠ από οργανώσεις που εκπροσωπούν άτομα με αναπηρία, αλλά και στην υπόδειξη που απευθύνουν σε μέλη τους που έχουν υποστεί διάκριση να προσφύγουν απευθείας στον ΣτΠ. Η αντίστοιχη αύξηση των αναφορών για υποθέσεις Ρομά που εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο του 3304/2005 οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στη δικτύωση του ΣτΠ με οργανώσεις και υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται στην προστασία των δικαιωμάτων της φυλετικής αυτής ομάδας, αλλά και στο γεγονός ότι η ένταξη των τσιγγάνων σε προγράμματα στεγαστικής αποκατάστασης, όπου η διοίκηση δρα παροχικά, επιτρέπει την παρέμβαση σύμφωνα με τις διατάξεις και το ρυθμιστικό πεδίο του 3304/2005 (άρθρο 4 παρ.1 εδ. η').

► Το 2010, η σχεδόν πλήρης απουσία υποθέσεων διακρίσεων λόγω ηλικίας εξηγείται μερικώς από την αναστολή των προσλήψεων στο δημόσιο και, τον συνεπεία αυτής, σημαντικό περιορισμό των προκηρύξεων, στις οποίες η θέσπιση ορίου ηλικίας αποτελούσε το σύνθημα αντικείμενο προσφυγής στον ΣτΠ. Σε κάθε περίπτωση πάντως, είναι προφανής η ανάγκη περαιτέρω ενημέρωσης για την παρεχόμενη από το νόμο κατά των διακρίσεων προστασία στο πεδίο αυτό, δεδομένου μάλιστα ότι η προσφυγή για διάκριση λόγω ηλικίας, όπως άλλωστε και λόγω αναπηρίας, δεν συνεπάγεται κάποιο κοινωνικό κόστος, η δημοσιοποίηση του οποίου θα μπορούσε να λειτουργήσει ανασχετικά για τη διεκδίκηση έννομης προστασίας και την υποβολή σχετικής αναφοράς.

► Διαφορετική βεβαίως είναι η περίπτωση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, όπου συστηματικά τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο αριθμός των αναφορών που υποβάλλονται εμφανίζεται περιορισμένος. Ωστόσο, προβληματίζει έντονα το γεγονός ότι στο πεδίο των διακρίσεων αυτών το έτος 2010, απουσιάζουν πλήρως σχετικές αναφορές. Η απουσία αναφορών με αντικείμενο τις διακρίσεις αυτές, οι οποίες σχετίζονται με ευαίσθητες πτυχές της προσωπικής και κοινωνικής ζωής, προφανώς και δεν μπορεί να εκληφθεί ως ένδειξη, πολλώ δε μάλλον, ως τεκμήριο απουσίας διακρίσεων στα πεδία αυτά. Αντίθετα μάλλον, υποδηλώνει τον έντονο διαταγμό των θυμάτων της διακριτικής μεταχείρισης να εκθέσουν την προσωπική ή την κοινωνική τους ζωή και να υποστούν το κόστος που ενδεχομένως ενέχει η προσφυγή τους στους εκ του νόμου αρμόδιους θεσμικούς φορείς για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

► Οι ως άνω διαπιστώσεις, οι οποίες εστιάζουν σε συγκεκριμένα πεδία διακρίσεων, αναδεικνύουν την ανάγκη περαιτέρω δραστηριοποίησης της Αρχής για την ενημέρωση και την ενθάρρυνση υποβολής σχετικών αναφορών. Σχετική πρωτοβουλία είχε άλλωστε εξαγγείλει η Αρχή το έτος 2009, σχεδιάζοντας να αξιοποιήσει την εμπειρία της από τη δημιουργία δικτύου για τους Ρομά, με στόχο τη σταδιακή δημιουργία αντίστοιχων δικτύων και σε όλα τα προστατευόμενα πεδία διακρίσεων. Η δράση αυτή δεν υλοποιήθηκε το έτος 2010, κυρίως λόγω των σοβαρών περικοπών στον προϋπολογισμό της Αρχής. Δεδομένων των αναμενόμενων περαιτέρω περικοπών το έτος 2011, ο ΣτΠ εξετάζει το ενδεχόμενο αξιοποίησης πόρων από ευρωπαϊκά προγράμματα προκειμένου να καταστεί τελικώς δυνατή η δημιουργία δικτύων. Ο σχεδιασμός αυτός δεν αποσκοπεί αποκλειστικά στην αύξηση των οικείων αναφορών, χωρίς βεβαίως να υποτιμάται η σημασία της. Επίδωξη είναι, παράλληλα, η εξοικείωση φορέων και οργανώσεων που εμπλέκονται

στα ζητήματα αυτά με την οικεία νομοθεσία και την παρεχόμενη προστασία, προκειμένου να διαμορφωθεί σταδιακά μια συνολικότερη κουλτούρα κατά των διακρίσεων, τόσο στον τρόπο άσκησης της διοικητικής δράσης, όσο και στις αντιλήψεις του ευρύτερου κοινού. Στο πλαίσιο αυτό, θα επιδιωχθεί η θεσμική συνεργασία του ΣτΠ με τον νεοϊδρυθέντα θεσμό του Συμπαραστάτη του Δημότη, όπου λειτουργεί, προκειμένου να καταστεί δυνατή η περιφερειακή αξιοποίηση της οικείας εμπειρίας, αλλά και η υποστήριξη σε περιφερειακό επίπεδο δράσεων που θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν το ως άνω εγχείρημα.

► Τέλος, ως ιδιαίτερα ενθαρρυντική αξιολογείται η επιτυχής παρέμβαση της Αρχής σε σημαντικό αριθμό αναφορών που διερευνήθηκαν το έτος 2010, ιδίως στα πεδία διακρίσεων λόγω αναπηρίας και φυλετικής καταγωγής (Ρομά), συγκριτικά με το προηγούμενο έτος, αλλά και με κάθε άλλη χρονιά. Το γεγονός αυτό είναι εξαιρετικά ελπιδοφόρο, τόσο στο σκέλος που αφορά την αξιοποίηση από τον ΣτΠ των θεσμικών εργαλείων που παρέχει η κείμενη νομοθεσία, όσο και στο σκέλος της εξοικείωσης των εμπλεκόμενων υπηρεσιών με την παρεχόμενη προστασία και τις υποχρεώσεις τους.

2. Παρουσίαση των υποθέσεων

Κατά το 2010, ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε (53) υποθέσεις στις οποίες εφέρετο να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων για λόγους που αναφέρονται στις διατάξεις του Ν. 3304/2005.

Από το σύνολο των υποθέσεων αυτών, αρχειοθετήθηκαν (11), επειδή κρίθηκαν ήδη από τον Συνήγορο του Πολίτη εκτός αρμοδιότητας (3), αβάσιμες (6), ή διακόπηκε η διερεύνησή τους λόγω μη προσκόμισης στοιχείων από τους ενδιαφερόμενους (2).

Η έκβαση των υποθέσεων των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2010 (24) ήταν κατ' αρχήν θετική για τον πολίτη σε (13) περιπτώσεις, ενώ σε (6) περιπτώσεις διαπιστώθηκε άρνηση συμμόρφωσης από την πλευρά της διοίκησης και σε (5) από αυτές διαπιστώθηκε ότι τελικώς η διοίκηση ήταν σύννομη.

Οι υπόλοιπες (18) εξακολουθούν να διερευνώνται, καθώς εκκρεμεί η τελική θέση της διοίκησης. Ιδίως δε περιπτώσεις που αφορούν τη στεγαστική αποκατάσταση των Ρομά και εντάσσονται στη στρατηγική δράση του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως αυτή εξειδικεύεται στην τρίτη ενότητα της έκθεσης (σύνολο αναφορών: (13), παραμένουν επί μακρόν εκκρεμείς. Αυτό είναι μεταξύ άλλων και αποτέλεσμα της επιλογής του Συνηγόρου του Πολίτη να διατηρεί ενεργή την παρέμβασή του σε όλα τα στάδια εξέλιξης, μέχρι την οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος, λόγω του δομικού-συστημικού χαρακτήρα που εμφανίζουν οι οικείες διακρίσεις.

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται παραστατικά οι υποθέσεις, που διερευνήθηκαν το 2010, ταξινομημένες με βάση τον επικαλούμενο λόγο διάκρισης

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΕΤΟΥΣ 2010 ΓΙΑ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΑΝΑ ΛΟΓΟ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ	<i>Αναφορές που διερευνή- θηκαν εντός του 2010</i>	<i>Αναφορές που υποβλήθηκαν εντός του 2010</i>	<i>Διακρίσεις στην εργασία, απασχόληση</i>	<i>Διακρίσεις στον επαγγελματικό προσανατολισμ ό κατάρτιση, επιμόρφωση, πρακτική</i>	<i>Διακρίσεις στην εκπαίδευση</i>	<i>Διακρίσεις στη διάθεση αγαθών, υπηρεσιών, στέγαση</i>
<i>Εθνοτική καταγωγή</i>	2	1	2			
<i>Φυλετική καταγωγή</i>	36	18	2		1	33
<i>Αναπηρία-εύλογες προσαρμογές</i>	14	8	13	1		
<i>Ηλικία</i>	1	1	1			
<i>Γενετήσιος προσανατολισμος</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις</i>	-	-	-		-	-
Σύνολα	53	28	18	1	1	36

ΕΚΒΑΣΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΕΤΟΥΣ 2010 ΑΝΑ ΛΟΓΟ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ	Σύνολο αναφορών για διακρίσεις	Διαπιστώθηκε διάκριση	Δεν διαπιστώθηκε διάκριση	Η διάκριση ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του ν.3304/2005	Η επικαλούμενη διάκριση δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του ν.3304	Συμμόρφωση, επίλυση	Μη συμμόρφωση	Εκκρεμείς υποθέσεις, συστάσεις, προτάσεις της Αρχής
Εθνοτική καταγωγή	2	1	1	1	1	1	1	
Φυλετική καταγωγή	36	36	-	20	16	8	4	23*
Αναπηρία-εύλογες προσαρμογές	14	6	5	14	-	4	1	2
Ηλικία	1	1		1				
Γενετήσιος προσανατολισμός								
Θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις								
Σύνολα	53	44		36	18	13	6	25

*Σημαντικός αριθμός των υποθέσεων αυτών αφορά δομικού χαρακτήρα διακρίσεις που υφίστανται τσιγγάνοι. Αυτές εντάσσονται σε ειδική στρατηγική δράση της Αρχής και περιγράφονται ειδικότερα στην Τρίτη ενότητα της Έκθεσης (βλ.3.1). Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επιλέξει να διατηρεί ανοικτές τις υποθέσεις αυτές και να παρεμβαίνει μέχρι να επέλθει οριστική αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος της οικείας ομάδας, με αποτέλεσμα να παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα εκκρεμείς

2.1. Διακρίσεις λόγω εθνικής καταγωγής

2.1.1 Εργασία

2.1.1.1 Αίτημα θέσπισης θετικού μέτρου υπέρ παλλινοστούτων ομογενών

Παλλινοστήσας ομογενής από την πρώην Σοβιετική Ένωση προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενος ότι σε ανακοίνωση πρόσληψης προσωπικού ορισμένου χρόνου για κάλυψη παροδικών αναγκών του Δήμου Θεσσαλονίκης δεν περιλήφθηκε ρητή πρόβλεψη περί ευνοϊκότερης μεταχείρισης της ειδικής αυτής κατηγορίας υποψηφίων. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η φερόμενη ως «παράλειψη» λήψης κάποιου θετικού μέτρου υπέρ των παλλινοστούτων ομογενών δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εισάγει διάκριση, βάσει των διατάξεων του ν. 3304/05. Τυχόν παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως της φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής, θα συνέτρεχε στην περίπτωση που αποκλειόταν από την πρόσβαση στην απασχόληση ή σε συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα άτομο ή ομάδα ατόμων, για λόγους που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τη φυλετική ή εθνική τους καταγωγή. Αντιστοίχως, η υποχρέωση θέσπισης θετικών ή ειδικών μέτρων προς την κατεύθυνση πρόληψης ή αντιστάθμισης μειονεκτημάτων που υφίστανται ομάδες πληθυσμού λόγω της φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής αποσκοπεί στην άρση διαπιστωμένων αδυναμιών ή δυσχερειών κάποιας ομάδας που εμφανίζει αυτά τα εθνο-φυλετικά χαρακτηριστικά κατά την άσκηση νομίμων δικαιωμάτων της (υπόθεση 130943/2010).

2.1.1.2 Απόρριψη υποψηφιότητας δικηγόρου πακιστανικής καταγωγής σε διαγωνισμό

παρέδρων Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων (βλ. Ετήσια Έκθεση 2009:2.1.1.1)

Αίτηση έλληνα δικηγόρου, για συμμετοχή σε διαγωνισμό παρέδρων Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων, απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι «έχει μεν την Ελληνική ιθαγένεια, πλην όμως και οι δύο γονείς του δεν είναι Έλληνες το γένος αλλά Πακιστανοί» και συνεπώς, βάσει του άρθρου 14 § 3 του Κώδικα Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων (ν. 2304/95): «αλλογενής, που έχει αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, δεν διορίζεται δικαστικός λειτουργός». Σχετική ένσταση του αναφερόμενου, με επίκληση του ν. 3304/2005, απορρίφθηκε από τη Διεύθυνση Στρατιωτικής Δικαιοσύνης του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας με την αιτιολογία ότι «η διάταξη του ΚΔΣΕΔ είναι απολύτως ειδική ... και ενόψει της φύσεως, της ιδιαίτερης θεσμικής αποστολής και του σκοπού των Ενόπλων Δυνάμεων μπορεί ο κοινός νομοθέτης να κρίνει ότι το δημόσιο συμφέρον επιβάλλει την άσκηση του επαγγέλματος του στρατιωτικού δικαστή μόνο από Έλληνες πολίτες που είναι συγχρόνως και Έλληνες το γένος». Στην παρέμβασή του, ο ΣτΠ επισήμανε ότι το άρθρο 14 § 3 ΚΔΣΕΔ θέτει τους αλλογενείς πολιτογραφηθέντες σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τους ομογενείς πολιτογραφηθέντες ή τους εκ γενετής Έλληνες, για λόγο ο οποίος ανάγεται στην εθνοτική καταγωγή τους, ήδη ρητώς και αμέσως εξ αιτίας του περιορισμού «αλλογενής», γεγονός που συνιστά άμεση διάκριση σε βάρος τους, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.3304/2005. Ειδικότερα επισημάνθηκε ότι ενδεχόμενη επίκληση διαφοράς μεταξύ ομογενών και αλλογενών ως προς τον βαθμό βεβαιότητας και έντασης του πατριωτισμού τους ή την καταλληλότητά τους για τις συγκεκριμένες θέσεις, ακόμη και αν μπορούσε να γίνει δεκτή ως κριτήριο ταξινόμησης αλλοδαπών επί τη βάση της καταγωγής τους, είναι αδιανόητο να παρεισάγεται, χωρίς μάλιστα να εξειδικεύονται οι λόγοι που το επιβάλλουν, προκειμένου περί προσώπων ελληνικής ιθαγένειας, αφού αν μεν την απέκτησαν με πολιτογράφηση η πολιτεία έχει αμετακλήτως αποφανθεί επί ζητημάτων «ήθους και προσωπικότητας» αυτών κατ' άρθρο 7 § 3 Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, αν δε τη διέθεταν εξ αρχής ως γεννηθέντες από πολιτογραφημένους γονείς οι ίδιοι δεν είναι καν δυνατό να λογίζονται ως «αλλογενείς». Απαντώντας στον ΣτΠ, το Υπουργείο επέμεινε στις απόψεις του και πληροφόρησε το ΣτΠ ότι ο προσφεύγων δικηγόρος έχει καταθέσει αίτηση ακυρώσεως. Ενόψει αυτής της εξέλιξης, η διερεύνηση της αναφοράς διακόπηκε αναγκαστικά λόγω εκκρεμοδικίας, ενώ οι σχετικές θέσεις του Συνηγόρου συνοψίσθηκαν σε σχετικό πόρισμα. Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας τον Απρίλιο του 2010 με αφορμή την έκδοση των τελευταίων σχετικών προκηρύξεων, μετέβαλε στάση και απάλειψε την προϋπόθεση καταγωγής, ανακοινώνοντας δημόσια ότι η επιλογή του αυτή οφείλεται στην πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη. Πάντως, η απάλειψη φαίνεται μέχρι στιγμής να περιορίζεται στο κείμενο των προκηρύξεων, καθώς οι επίμαχες διατάξεις νόμων διατηρούνται σε ισχύ (υπόθεση 4806/2009).

2.2. Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής

2.2.1 Στέγαση

2.2.1.1 Αδυναμία εκπλήρωσης συμβατικών υποχρεώσεων στο πλαίσιο του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης των ελλήνων ρομά

Από την έναρξη εφαρμογής του προγράμματος χορήγησης στεγαστικών δανείων σε Έλληνες τσιγγάνους, διαφάνηκαν προβλήματα σε διάφορα στάδια υλοποίησής του. Τόσο στην Έκθεση του 2008, όσο και στην Έκθεση του 2009, ο ΣΤΠ είχε εκτενώς επισημάνει τα προβλήματα εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας [ΚΥΑ 33165/2006 (ΦΕΚ Β' 780-29.06.2006)], κυρίως λόγω δυσχερειών που σχετίζονται με την, συχνά εμφανιζόμενη, ανυπαρξία δημοτολογικής εγγραφής και, την συνεπεία αυτής, αντικειμενική αδυναμία των Ρομά να προσκομίσουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά. Επανειλημμένα επίσης, όσο η διαδικασία ήταν σε εξέλιξη, ο ΣΤΠ είχε επισημάνει ως ιδιαίτερα προβληματική την απουσία πρόβλεψης από την ισχύουσα νομοθεσία μηχανισμού εποπτείας και παρακολούθησης του προγράμματος, γεγονός το οποίο καθιστούσε εξαιρετικά πιθανό το ενδεχόμενο να μην καθίσταται δυνατός ο έλεγχος του βαθμού υλοποίησης των στόχων του προγράμματος στις διάφορες φάσεις του, αλλά και η τελική αξιολόγηση του προγράμματος ως προς την επίτευξη των στόχων του (υποθέσεις 18637/2005, 1853/2007, 9817/2008, 15366/2008, 1110/2009, 6736/2009).

Το έτος 2010, ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφορών από Έλληνες τσιγγάνους, αλλά και τοπικά σωματεία που τους εκπροσωπούν. Με τις αναφορές τους αυτές οι προσφεύγοντες ζήτησαν την παρέμβαση της Αρχής, προκειμένου να ανασταλεί η αναγκαστική κατάσχεση των ακινήτων τους λόγω αδυναμίας εκπλήρωσης των συμβατικών τους υποχρεώσεων και να αναπροσαρμοστούν οι όροι των δανειακών συμβάσεων, προκειμένου να διευκολυνθούν στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους. Αξίζει να επισημανθεί ότι οι οφειλές, για τις οποίες έχει επιβληθεί αναγκαστική κατάσχεση των ακινήτων των αναφερομένων, κυμαίνονται μεταξύ 1.500 έως 3.500 ευρώ σε σχέση με το παρασχεθέν δάνειο των 60.000 ευρώ ή την συνολική αξία του οικήματος (εμπορική και αντικειμενική), που συχνά υπερβαίνει κατά πολύ το ποσό αυτό. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η αναγκαστική κατάσχεση ακινήτου ενός εκ των αναφερομένων από την Δ.Ο.Υ. Ηράκλειας Σερρών, όπου, σύμφωνα με την έκθεση αναγκαστικής κατάσχεσης, για το 1/2 εξ αδιαιρέτου της αξίας του ακινήτου (πρώτης κατοικίας, η οποία αποτιμάται στο ποσό των 90.000 ευρώ) το ακίνητο κατασχέθηκε για οφειλή χρηματικής αξίας μόλις 3.016,63 ευρώ.

Με το με αριθμ. πρωτ. 45328/30.10.2010 έγγραφό του Γραμματέα του Υπουργείου Εσωτερικών, το οποίο κοινοποιήθηκε επίσης στο Γραφείο του κ. Υπουργού Οικονομικών και στην Γενική Γραμματεία Δημοσιονομικής Πολιτικής, προτάθηκε να εξεταστούν από τις αρμόδιες υπηρεσίες τα αιτήματα των αναφερομένων «στο πλαίσιο της πορείας υλοποίησης του Προγράμματος σε συνεργασία με το συναρμόδιο Υπουργείο Οικονομικών και εντός των υφιστάμενων δημοσιονομικών υποχρεώσεων της χώρας και των όρων του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής», χωρίς ωστόσο η πρόταση αυτή να έχει ληφθεί υπ'όψιν ή να έχει επιφέρει κάποια αλλαγή στην ακολουθούμενη μέχρι σήμερα πρακτική. Από τα στοιχεία, τα οποία έχουν προσκομισθεί στον Συνήγορο του Πολίτη, προκύπτει ότι οι αρμόδιες Δ.Ο.Υ. εξακολουθούν να προβαίνουν σε αναγκαστικές κατασχέσεις ακινήτων, τα οποία έχουν αποκτηθεί στο πλαίσιο του ανωτέρω προγράμματος.

Ο ΣΤΠ απευθύνθηκε με έγγραφό του προς το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Εσωτερικών, καθώς και στις αρμόδιες υπηρεσίες των δύο Υπουργείων, επισημαίνοντας ότι σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της υφιστάμενης νομοθεσίας είναι εξαιρετικά δυσχερές να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τα προαναφερόμενα ζητήματα. Στην κείμενη νομοθεσία και συγκεκριμένα, στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 65 του ν. 3842/2010, παρέχεται η δυνατότητα χορήγησης άπαξ αναστολής για την είσπραξη μέρους ή του συνόλου οφειλής για χρονικό διάστημα πέντε (5) μηνών, εφόσον ο οφειλτής αντιμετωπίζει αποδεδειγμένα πρόσκαιρη αδυναμία καταβολής της οφειλής του. Μολονότι, ωστόσο οι προσφεύγοντες έκαναν χρήση της διάταξης αυτής, επικαλούμενοι πρόσκαιρη αδυναμία καταβολής, το αίτημά τους αυτό απερρίφθη από την αρμόδια Δ.Ο.Υ με την αιτιολογία ότι η πρόσκαιρη οικονομική αδυναμία δεν συνδέεται με συγκεκριμένες ειδικές συνθήκες (θεομηνία – σοβαρή ασθένεια κλπ.), οι οποίες θα μπορούσαν να επιτρέψουν τη χορήγηση αναστολής.

Είναι αυτονόητο ότι οι υποχρεώσεις των δανειοληπτών Ρομά, στο πλαίσιο της στεγαστικής τους αποκατάστασης, παραμένουν ενεργές και οποιεσδήποτε απαιτήσεις του Ελληνικού Δημοσίου θα πρέπει να ικανοποιηθούν από τους οφειλότες. Ωστόσο, για να επιτευχθεί η είσπραξη των

ληξιπρόθεσμων οφειλών από το Ελληνικό Δημόσιο κρίνεται αναγκαία η συνεργασία των συναρμοδίων Υπουργείων Εσωτερικών και Οικονομικών και η λήψη από μέρους τους όλων εκείνων των πρόσφορων μέτρων που θα διασφαλίσουν τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου, θα διευκολύνουν την επίτευξη των στόχων του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης, τουλάχιστον για συγκεκριμένες κατηγορίες δικαιούχων.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣΤΠ με παρέμβασή του προς τα αρμόδια Υπουργεία πρότεινε την υιοθέτηση ειδικών ρυθμίσεων σχετικά με: α) την αναπροσαρμογή των όρων της εξόφλησης του στεγαστικού δανείου από τις δανείστριες τράπεζες για τους οφειλότες, για τους οποίους διαπιστώνεται αδυναμία εξόφλησης, β) την εξόφληση των ήδη ληξιπρόθεσμων οφειλών έναντι του Ελληνικού Δημοσίου με διακανονισμό, προκειμένου να καταστεί εφικτή η αποπληρωμή τους, και γ) την αναστολή της αναγκαστικής εκτέλεσης υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου σε περίπτωση, που έχει επιβληθεί αναγκαστική κατάσχεση των ακινήτων, τα οποία αποκτήθηκαν μέσω του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης, και την είσπραξη των οφειλών αυτών με ηπιότερα μέσα (π.χ. τμηματική καταβολή δόσεων, επιμήκυνση του χρόνου εξόφλησης κλπ).

Η Γενική Γραμματεία Δημοσιονομικής Πολιτικής, και η Γενική Γραμματεία Φορολογικών & Τελωνειακών Θεμάτων του Υπουργείου Οικονομικών, σε απάντησή της στην ως άνω παρέμβαση της Αρχής δεν φάνηκαν να υιοθετούν ή να αντιπροτείνουν κάποια άλλη ειδική ρύθμιση, περιοριζόμενες στην επισήμανση υφιστάμενων διατάξεων που θα μπορούσαν εν προκειμένω να τύχουν εφαρμογής (Υποθέσεις Φ135201/10, Φ126886/10, Φ129260/10).

2.2.1.2 Υπόνοιες μεροληψίας από την πλευρά του Δήμου Λιοσίων σε βάρος τσιγγάνου κατά τη διαδικασία χορήγησης άδειας για ανέγερση κατοικίας

Προσφεύγων τσιγγάνικης καταγωγής, νόμιμος ιδιοκτήτης οικοδομήσιμου οικοπέδου, το οποίο απέκτησε με μέρος των χρημάτων που έλαβε από στεγαστικό δάνειο, στο πλαίσιο του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης των Ελλήνων Ρομά, διαμαρτυρήθηκε στην Αρχή, αφενός για την άρνηση του Δήμου Άνω Λιοσίων να απαντήσει σε εκκρεμή αιτήματά του, αφετέρου για τις παρελκυστικές, κατά τους ισχυρισμούς του, ενέργειες της εν λόγω δημοτικής αρχής, όσον αφορά τη διευθέτηση ζητημάτων που σχετίζονται με τη χρήση του οικοπέδου του για ανέγερση κατοικίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με την αναφορά, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου αποχαρκτηρίστηκε μέρος του οικοπέδου του προσφεύγοντος, προκειμένου αυτό να αξιοποιηθεί για τη διαμόρφωση κοινόχρηστου χώρου. Η ενέργεια αυτή της δημοτικής αρχής έλαβε χώρα ενώ ο αναφερόμενος είχε ήδη προβεί στις νόμιμες ενέργειες για να λάβει οικοδομική άδεια και να ολοκληρώσει τη διαδικασία εκταμίευσης του ως άνω δανείου. Φαίνεται δε ότι η επίμαχη απόφαση λήφθηκε ενώ η δημοτική αρχή γνώριζε ότι η χρήση του ως άνω χώρου για ανέγερση οικίας είχε ήδη εγκριθεί με προγενέστερη πράξη της αρμόδιας νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.

Από τη διερεύνηση της υπόθεσης προέκυψε ότι η οικεία πρωτοβουλία του Δήμου σχετικά με τον αποχαρκτηρισμό της υφιστάμενης χρήσης, ο τρόπος με τον οποίο αυτή προωθήθηκε, αλλά και το γεγονός ότι η διαμόρφωση κοινόχρηστου χώρου αφορούσε αποκλειστικά το οικόπεδο του προσφεύγοντος, ήγειρε ερωτήματα ως προς το ενδεχόμενο οι ενέργειες αυτές του Δήμου να συνιστούν έμμεση διάκριση σε βάρος του, λόγω της φυλετικής του καταγωγής. Ο προβληματισμός αυτός ενισχύθηκε από το γεγονός ότι δεν τηρήθηκε εν προκειμένω η προβλεπόμενη στην κείμενη νομοθεσία διαδικασία για τον αποχαρκτηρισμό χρήσεων γης, τόσο στο σκέλος που αφορά την εν γένει τήρηση της νόμιμης διαδικασίας που προβλέπεται για τη διαδικασία αυτή (εγκριτική απόφαση Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας, πολεοδομική μελέτη, νέα πράξη εφαρμογής), όσο και την τήρηση προθεσμίας για την υποβολή ένστασης από τον θιγόμενο ιδιοκτήτη. Ενόψει αυτών, ο ΣΤΠ ζήτησε να αποσταλούν αντίγραφα του συνόλου των πράξεων που απαιτούνται για την εφαρμογή της προτεινόμενης ρυμοτομικής αλλαγής, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Απαντώντας στο ως άνω έγγραφο του ΣΤΠ η δημοτική αρχή αναγνώρισε ότι η διαδικασία για την υλοποίηση της απόφασης του δημοτικού συμβουλίου δεν έχει ολοκληρωθεί, ότι η δημοτική αρχή έχει εισηγηθεί την αποδοχή της ένστασης του προσφεύγοντος, χωρίς ωστόσο να έχει ακόμη ληφθεί οριστική απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου. Ενόψει της εξέλιξης αυτής, ο Συνήγορος του Πολίτη συνεχίζει να παρακολουθεί το ζήτημα, μέχρι την οριστική διευθέτησή του (υπόθεση 126336/2010).

2.2.1.3 Επιβολή Προστίμων για κατασκευή και διατήρηση αυθαιρέτων παραπηγμάτων

Κατά το έτος 2010 ο ΣΤΠ διερεύνησε τρεις ομοειδείς υποθέσεις κατοίκων τσιγγανικής καταγωγής, οι οποίοι διαμένουν με τις οικογένειές τους σε αυθαιρέτα παραπήγματα στην περιοχή Πόρτο Χέλι Αργολίδος. Στους προσφεύγοντες επιβλήθηκαν πρόστιμα για την ανέγερση και τη διατήρηση πρόχειρων παραπηγμάτων/οικιών και παράλληλα, απειλήθηκε η άμεση κατεδάφιση των οικιών τους. Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες διαμαρτυρήθηκαν στον ΣΤΠ για το ύψος των επιβληθέντων προστίμων συγκριτικά με την αξία των κατασκευών αυτών, αλλά και για τον κίνδυνο κατεδάφισης των μοναδικών οικιών που διαθέτουν, μέχρις ότου αποκτήσουν μια πιο σταθερή και μόνιμη κατοικία, ενδεχομένως με την ένταξή τους σε κάποιο πρόγραμμα στεγαστικής αποκατάστασης.

Ο ΣΤΠ, απευθυνόμενος στις αρμόδιες υπηρεσίες, επεσήμανε ότι σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (ΥΑ 9732/2004), η επιβολή των προστίμων και ιδίως, ο υπολογισμός του ύψους τους γίνεται με βάση την επιφάνεια του αυθαιρέτου επί την τιμή ζώνης που ισχύει σε κάθε περιοχή, σύμφωνα με το αντικειμενικό σύστημα του Υπουργείου Οικονομικών. Με βάση τον οικείο πίνακα, σε κατοικίες με πρόχειρα υλικά κατασκευής (ξύλο, τσίγκο κλπ.) επέρχονται σημαντικές μειώσεις της αντικειμενικής αξίας της οικοδομής, λόγω του πολλαπλασιασμού του εμβαδού τους με ειδικούς συντελεστές που αντιστοιχούν στον τρόπο κατασκευής και το είδος του εξοπλισμού. Ωστόσο, στις εκθέσεις αυτοψίας που κοινοποιήθηκαν στους αναφερομένους δεν γίνεται μνεία στα υλικά κατασκευής, ενώ παράλληλα από τον υπολογισμό που έγινε και το ύψος των προστίμων που επιβλήθηκε δεν προκύπτει η εφαρμογή των μειωμένων συντελεστών που προβλέπει η ως άνω ΥΑ. Επιπλέον, τα ευτελή υλικά κατασκευής και ο πρόχειρος και προσωρινός χαρακτήρας των παραπηγμάτων, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες μείωσης του ύψους των προστίμων ακόμη και σε εφαρμογή του γενικού πολεοδομικού νομοθετικού πλαισίου, γεγονός ωστόσο που δεν φάνηκε να συνεκτιμήθηκε εν προκειμένω.

Ο ΣΤΠ με την παρέμβασή του ζήτησε να επανεξετασθεί η επιβολή των προστίμων λαμβανομένων υπ' όψιν των επισημάνσεων της Αρχής και συνεκτιμώντας τα ισχύοντα για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων (ΚΥΑ Γ.Π/23641/2003), αλλά και τη γενική αρχή ότι, ενδεχόμενη εκδίωξη ή αποστέρηση της δυνατότητας διαμονής σε χώρους που επί μακρόν διαμένουν πλανόδιοι τσιγγάνοι θα πρέπει να συνοδεύεται από την υπόδειξη χώρου για την κατάλληλη, έστω και προσωρινά, μετεγκατάστασή τους. Σε απάντηση των ανωτέρω, το Τμήμα Χωροταξίας-Πολεοδομίας & Περιβάλλοντος Ερμιονίδος γνωστοποίησε στην Αρχή σχετικό ερώτημα που είχε απευθύνει προς το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής. Σε απάντηση του ερωτήματος αυτού το αρμόδιο Υπουργείο φάνηκε να αποδέχεται τις επισημάνσεις της Αρχής στο πλαίσιο της ως άνω παρέμβασής της. Ο ΣΤΠ θα παρακολουθήσει την εξέλιξη της υπόθεσης μέχρι της οριστικής διευθέτησης του προβλήματος (Υποθέσεις Φ129733/10, Φ129735/10, Φ129730/10).

2.2.2 Παροχή υπηρεσιών

2.2.2.1 Δυσχέρειες στη έκδοση αστυνομικής ταυτότητας ελλήνων τσιγγάνων ή στην χορήγηση των απαιτούμενων για την έκδοσή της πιστοποιητικών

Πολίτες τσιγγανικής καταγωγής ζήτησαν τη διαμεσολάβηση του ΣΤΠ προκειμένου να τους χορηγηθεί δελτίο αστυνομικής ταυτότητας. Το ειδικότερο πρόβλημα που επισήμαναν στην αναφορά τους σχετιζόταν με την απουσία πρόβλεψης για την εγγραφή αδήλων τσιγγάνων στα δημοτολόγια, με αποτέλεσμα οι ενδιαφερόμενοι να αντιμετωπίζουν ανυπερβλητές δυσχέρειες στη δημοτολογική τους τακτοποίηση, γεγονός που επηρεάζει σειρά δικαιωμάτων που την προϋποθέτουν και δυσχεραίνει όλο το φάσμα συναλλαγών της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας με τη διοίκηση. Το γεγονός αυτό, μολονότι δεν εμπίπτει *stricto sensu* στο ρυθμιστικό πεδίο του ν.3304/2005 και συγκεκριμένα, στη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 στοιχ. η' που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής κατά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που παρέχονται συναλλακτικά στο κοινό, αναδεικνύει τη δομική διάσταση του προβλήματος και την ανάγκη ειδικής ρύθμισης. Ο ΣΤΠ εκπόνησε το έτος 2009 Ειδική Έκθεση με θέμα «Δημοτολογική Τακτοποίηση των Ελλήνων Τσιγγάνων» (<http://new.synigoros.gr/?i=human-rights.el.mitroa.lixiarxeia.19442>), περίληψη της οποίας περιλαμβάνεται στην Έκθεση Διακρίσεων του έτους 2009, διατυπώνοντας συγκεκριμένες προτάσεις για την επίλυση του προβλήματος. Το έτος 2010, ο ΣΤΠ επανήλθε με έγγραφό του προς το Υπουργείο Εσωτερικών, ζητώντας τις απόψεις του Υπουργείου για το ζήτημα. Το Υπουργείο με έγγραφη απάντηση ενημέρωσε την Αρχή ότι οι προτάσεις αυτές θα αξιοποιηθούν στο πλαίσιο σχεδιασμού της Εθνικής Στρατηγικής Δράσης για του Ρομά που αναμένεται να κατατεθεί στο τέλος του έτους 2011. Στο πλαίσιο διερεύνησης των ατομικών αναφορών που κατατέθηκαν στο ΣΤΠ το τρέχον έτος, αυτές είχαν επιτυχή επίλυση, μετά την παροχή υποδείξεων προς τους ενδιαφερόμενους σχετικά με τη διαδικασία που πρέπει να

ακολουθήσουν για την έκδοση των απαιτούμενων δικαιολογητικών (υποθέσεις 1279/2009, 1280/2009, 1281/2009 και 1282/2009, Φ 132425/10, Φ 134114/10).

2.2.3 Εκπαίδευση

2.2.3.1 Δυσχέρειες στην πρόσβαση παιδιών Ρομά στην εκπαιδευτική διαδικασία

Κατά τη σχολική χρονιά 2010-2011 ξεκίνησε η υλοποίηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» η οποία καλύπτει τα σχολικά έτη 2010-2013, το οποίο υλοποιείται από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο και έχει εφαρμογή σε όλη την επικράτεια. Στόχος του προγράμματος είναι η ενίσχυση της πρόσβασης και συμμετοχής των παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση, στο πλαίσιο του οποίου έχει συσταθεί από το Υπουργείο Παιδείας Συμβουλευτική Επιτροπή στην οποία συμμετέχουν, μεταξύ άλλων, εκπρόσωποι του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Διαδημοτικού Δικτύου Ρομ και του Συνηγόρου του Πολίτη (έχει πραγματοποιηθεί ήδη μια συνάντηση των μελών της Συμβουλευτικής Επιτροπής). Παρά τη θετική αυτή εξέλιξη ως προς την επιδίωξη βελτίωσης των συνθηκών εκπαίδευσης των παιδιών Ρομά, είναι γεγονός ότι εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρά προβλήματα στην υλοποίηση των σχεδιαζόμενων δράσεων και κυρίως στην επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Στην πράξη, εξαιρετικά μεγάλος αριθμός παιδιών σχολικής ηλικίας που διαμένουν σε καταυλισμούς σε διάφορες περιοχές της χώρας δεν φοιτούν καθόλου στο σχολείο. Συχνά, οι αδυναμίες και ελλείψεις που διαπιστώνονται στην υποστήριξη της ισότιμης σχολικής φοίτησης και συμμετοχής των παιδιών Ρομά, συνδέονται με προβλήματα που αφορούν τη δημοτολογική τακτοποίηση των ιδίων των παιδιών και των οικογενειών τους και βεβαίως επιτείνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό της πληθυσμιακής αυτής ομάδας.

Είναι ενδεικτική η περίπτωση Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων που διαμαρτυρήθηκε στην Αρχή σχετικά με επικείμενη εγγραφή παιδιών Ρομά σε δημοτικό σχολείο, ισχυριζόμενοι ότι οι μαθητές αυτοί δεν διέθεταν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την εγγραφή τους. Με την αναφορά τους, οι προσφεύγοντες επισήμαναν ότι το σχολείο τους, μολονότι συμπεριλαμβάνεται στις σχολικές μονάδες παρέμβασης του Προγράμματος «Εκπαίδευση των παιδιών Ρομά», δεν υποστηρίζεται από ειδικούς επαγγελματίες (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, κ.λπ.), η συμμετοχή των οποίων αποτελεί καθοριστικής σημασίας προϋπόθεση για την ομαλή και αποτελεσματική σχολική ένταξη των παιδιών Ρομά. Ο Σύνηγορος του Πολίτη μετά τη διερεύνηση της αναφοράς, διαπίστωσε ότι οι προϋποθέσεις για την εγγραφή των παιδιών Ρομά είχαν τηρηθεί, επισημαίνοντας ότι ο Σύλλογος Γονέων & Κηδεμόνων του σχολείου, αλλά και οι ίδιοι οι γονείς των μαθητών όφειλαν να συνεργαστούν με τις αρμόδιες υπηρεσίες εκπαίδευσης. Παρά τις ενέργειες του ΣτΠ να κινητοποιήσει και να ευαισθητοποιήσει τους εμπλεκόμενους φορείς, η φοίτηση των μαθητών αυτών δεν πραγματοποιήθηκε για λόγους που σχετίζονται με την αδυναμία διευθέτησης του ζητήματος της μετακίνησής τους. Ο ΣτΠ, η αρμόδια Διεύθυνση Εκπαίδευσης και εκπρόσωποι του Προγράμματος «Εκπαίδευση των Ρομά» προέβησαν σε σειρά ενεργειών προς τον Δήμο και την τότε Νομαρχία, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των εξόδων μετακίνησης, χωρίς ωστόσο να καταστεί τελικώς δυνατή η φοίτηση των μαθητών την τρέχουσα σχολική χρονιά (Υπόθεση Φ 133403/2010).

2.2.4 Επαγγελματική αποκατάσταση/απασχόληση

2.2.4.1 Δυσχέρειες στην ένταξη επαγγελματιών και επιτηδευματιών Ρομά σε επιχορηγούμενο πρόγραμμα του ΟΑΕΔ

Στο πεδίο της ένταξης των ελλήνων τσιγγάνων στην αγορά εργασίας και της γενικότερης επαγγελματικής τους αποκατάστασης, ο ΣτΠ διερεύνησε αναφορές που αφορούν στην αναστολή προγράμματος επιχορήγησης Νέων Επαγγελματιών και Επιτηδευματιών (ΝΕΕ) Ρομά στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Συγκεκριμένα, ο ΣτΠ διερεύνησε συλλογικές αναφορές πολιτών τσιγγάνικης καταγωγής από περιοχές την Ξάνθης, σχετικά με αναστολές πληρωμών, από τις 10 Απριλίου 2010, του προγράμματος επιχορήγησης του ΟΑΕΔ στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Το πρόγραμμα αυτό απευθύνονταν σε νέους ελεύθερους επαγγελματίες και επιτηδευματίες, με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (ΡΟΜ/Τσιγγάνοι). Με αφορμή παρατυπίες που διαπιστώθηκαν κατά την κατάθεση των απαιτούμενων δικαιολογητικών η εν λόγω υπηρεσία προέβη στην αναστολή πληρωμών στις προβλεπόμενες επιδοτήσεις. Ο ΣτΠ διαπίστωσε παρατεταμένη στασιμότητα στην εξέλιξη του συγκεκριμένου προγράμματος, γεγονός που επέτεινε τις πιεστικές βιοτικές ανάγκες των επιχορηγούμενων Ρομά. Σε έγγραφη παρέμβασή του προς τη Διοίκηση του ΟΑΕΔ, τον Νοέμβριο του 2010, ο ΣτΠ υποστήριξε ότι θα πρέπει να ολοκληρωθεί το

παχύτερο δυνατό η διαδικασία εξεύρεσης της βέλτιστης λύσης για τη συνέχιση και ολοκλήρωση του εγχειρήματος, ώστε να μην ακυρωθεί η προσπάθεια ένταξης μιας κοινωνικά αποκλεισμένης ομάδας στόχου στην τυπική οικονομική δραστηριότητα. Μετά από πρόσκληση του Προέδρου του ΟΑΕΔ, το Δεκέμβριο του 2010 πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του Οργανισμού, συνάντηση εργασίας κλιμακίου της Αρχής, με στελέχη του Δ.Σ του ΟΑΕΔ και εκπροσώπους των Περιφερειακών του Διοικήσεων. Στη συνάντηση διαπιστώθηκε εγγύτητα στις απόψεις των συμμετεχόντων στη συνάντηση και διατυπώθηκε η κοινή βούληση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανέκυψαν. Ως ενδεδειγμένη λύση προκρίθηκε η επανεξέταση όλων των φακέλων και η άμεση ολοκλήρωση της διαδικασίας επιχορήγησης στους δικαιούχους που δεν παρουσίασαν προβλήματα πληρότητας και γνησιότητας των δικαιολογητικών που κατέθεσαν. Οι υποθέσεις παραμένουν εκκρεμείς μέχρι την οριστική διευθέτηση των προβλημάτων που ανέκυψαν (Υποθέσεις, Φ 131031/10, Φ 133438/10).

2.3. Η Εξαίρεση της Ιθαγένειας

Όπως έχει επανειλημμένα επισημανθεί στις Ετήσιες Εκθέσεις του Συνήγορου του Πολίτη, ήδη από την έναρξη εφαρμογής του Ν.3304/2005, η γενική ρήτρα εξαίρεσης από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν.3304/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, σε πολλές περιπτώσεις, καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή τη διερεύνηση καταγγελιών για διακρίσεις σε βάρος αλλοδαπών υπηκόων τρίτων χωρών για λόγους φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, τουλάχιστον υπό το πρίσμα του Ν. 3304/2005. Ενόψει αυτού, αρκετές αναφορές που κατατίθενται στην Αρχή και αφορούν διακρίσεις σε βάρος αλλοδαπών υπηκόων τρίτων χωρών, διερευνώνται στο πλαίσιο της γενικής αρμοδιότητας της Αρχής, χωρίς ωστόσο να καθίσταται δυνατή η αξιοποίηση συγκεκριμένων μεθοδολογικών εργαλείων που εισάγει ο ως άνω νόμος για τη διαπίστωση .

Σημαντική εξέλιξη εντός του 2010 είναι η ψήφιση του ν.3838/2010 για την απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας σε αλλοδαπούς μετανάστες που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα. Η εφαρμογή του αναμένεται να άρει σε σημαντικό βαθμό την ως άνω δυσχέρεια και να διευρύνει σημαντικά στο μέλλον το πεδίο προστασίας αυτής της κατηγορίας προσώπων. Παραμένει ωστόσο επιτακτική η ανάγκη επανεξέτασης των ρυθμίσεων του Ν.3304/2005 που αφορούν την εξαίρεση της ιθαγένειας από το πεδίο εφαρμογής του νόμου, ιδίως στο σκέλος που αφορά: α) αλλοδαπούς υπηκόους τρίτων χωρών που έχουν εγκατασταθεί και διαμένουν επί μακρόν στην Ελλάδα, και β) περιπτώσεις καταγγελιών υπηκόων τρίτων χωρών, η διερεύνηση των οποίων προκαλεί σοβαρές υπόνοιες υποκρυπτόμενης δυσμενούς διάκρισης λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής.

2.4. Διακρίσεις λόγω αναπηρίας

2.4.1 Νέες Υποθέσεις

2.4.1.1 Μέτρα εύλογων προσαρμογών λόγω προβλημάτων υγείας

Νοσηλευτής στο Γενικό Νοσοκομείο Ξάνθης προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη κατά του εργοδότη του, ισχυριζόμενος ότι παραμένουν αναπάντητες εκκρεμείς αιτήσεις του για την ηθική αναγνώριση και βράβευση της κοινωνικής και συγγραφικής του δράσης και ότι παράλληλα, δεν γίνεται δεκτό αίτημα μετακίνησής του σε οργανική θέση, ανάλογη των προσόντων του και της βεβαρημένης κατάστασης της υγείας του. Ο ενδιαφερόμενος, μετά την πρόσληψή του ως νοσηλευτής, εμφάνισε οσφυαλγία, η οποία επιδεινώθηκε λόγω της εργασίας του αρχικά στο Χειρουργικό Τμήμα και στη συνέχεια στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών και στη Μονάδα Εντατικής Θεραπείας (ΜΕΘ). Σύμφωνα με σύσταση του γιατρού εργασίας, ο νοσηλευτής έπρεπε να αποφεύγει την άρση βαρέων αντικειμένων και τη συνεχή ορθοστασία.

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο διερεύνησης της αναφοράς υπό το πρίσμα του ν.3304/2005, εξέτασε ειδικότερα το ενδεχόμενο η άρνηση μετακίνησης του προσφεύγοντος να συνιστά δυσμενή διάκριση σε βάρος του λόγω των προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζει. Για τον λόγο αυτό, απέστειλε έγγραφο προς τον Διοικητή του Γενικού Νοσοκομείου Ξάνθης, ζητώντας να ενημερωθεί για τη λήψη όλων των ενδεδειγμένων μέτρων, που ως εργοδότης όφειλε και μπορούσε να λάβει, προκειμένου ο προσφεύγων να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας και να την ασκεί ακώλυτα, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών αναγκών της υγείας του. Από την έγγραφη απάντηση του Διοικητή του Νοσοκομείου προέκυψε ότι: α) ο ενδιαφερόμενος δεν είχε ζητήσει αναρρωτικές άδειες την περίοδο εμφάνισης των προβλημάτων οσφυαλγίας, ούτε είχε εξετασθεί από υγειονομική επιτροπή, αρμόδια να πιστοποιήσει την πρόσκαιρη ή μόνιμη ανικανότητά του προς εργασία. Επομένως, η ασθένεια του δεν θα μπορούσε να ενταχθεί στην έννοια της «ειδικής ανάγκης», β) ο φόρτος εργασίας στη ΜΕΘ, όπου υπηρετεί, δεν συνιστά επιβάρυνση, συγκρινόμενος με την

εργασία που απαιτείται σε άλλα τμήματα του Νοσοκομείου, όπου όπως επισημαίνεται, απασχολούνται νοσηλευτές με αντίστοιχα προβλήματα υγείας, χωρίς ωστόσο να καθίσταται δυνατή οποιαδήποτε μετακίνηση νοσηλευτή από οποιοδήποτε τμήμα λόγω των σοβαρών ελλείψεων σε προσωπικό, γ) η ικανοποίηση διαφόρων άλλων αιτημάτων του ενδιαφερομένου, όπως εκπαιδευτικές άδειες, άδεια άσκησης ιδιωτικού έργου κ.λπ. δεν φανέρωνε ένα εργασιακό περιβάλλον, που προσβάλλει την αξιοπρέπεια και δημιουργεί ταπεινωτικές συνθήκες εργασίας, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται.

Κατόπιν τούτων, ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν προκύπτει άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω αναπηρίας ή ειδικής ανάγκης, αφού ο νοσηλευτής δεν αντιμετωπίστηκε με λιγότερο ευνοϊκό τρόπο από εκείνον που αντιμετωπίζονται άλλοι υπάλληλοι σε ανάλογη με αυτόν κατάσταση, ούτε ότι είχε περιέλθει σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλους συναδέλφους του, λόγω των προβλημάτων της υγείας του (υπόθεση 13034/2009).

2.4.1.2 Αίτημα ανάκλησης μετάθεσης για λόγους υγείας

Ταχυδρομικός υπάλληλος των ΕΛΤΑ Ξάνθης ζήτησε τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη, προκειμένου να ανακληθεί η μετάθεσή του στο κεντρικό κατάστημα Ξάνθης, επικαλούμενος την αδυναμία του να ανταποκριθεί στα καθήκοντα της νέας θέσης, λόγω σοβαρών προβλημάτων της υγείας του (σκληρήνση κατά πλάκας). Όταν το 2006 διαγνώσθηκε η πάθησή του, η υπηρεσία του ανέθεσε -αντί της διανομής των γραμμάτων- την ταξινόμηση της αλληλογραφίας και του χορηγήθηκε μειωμένο ωράριο εργασίας κατά δύο ώρες με αποδοχές. Ως ταξινομότης πόλης, εργαζόταν απρόσκοπτα μέχρι τον Ιούνιο 2010, οπότε μετατέθηκε στο κεντρικό κατάστημα, όπου και εργάζεται μέχρι σήμερα, ως υπάλληλος εσωτερικών γενικών καθηκόντων. Ωστόσο, επειδή η νέα του θέση απαιτεί διαρκή μετακίνηση μέσα στον εργασιακό χώρο, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι είναι δύσκολο να ανταπεξέλθει στα νέα του καθήκοντα, αφού λόγω της πάθησής του, δυσκολεύεται στη βάδιση, έχει έντονη κόπωση, διπλωπία και απώλεια αισθητικότητας και ισορροπίας και ζήτησε να επανατοποθετηθεί στο έργο του ταξινόμου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο διερεύνησης του ενδεχομένου παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης υπό το πρίσμα του ν.3304/2005, απέστειλε έγγραφο προς τα ΕΛΤΑ Ξάνθης ζητώντας να ενημερωθεί για τη λήψη όλων των ενδεδειγμένων μέτρων, που η υπηρεσία ως εργοδότης είναι σε θέση να λάβει, προκειμένου ο παθών να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας και να την ασκεί ακώλυτα, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών αναγκών της πάθησής του. Ο Διευθυντής των ΕΛΤΑ Ξάνθης επικοινωνώντας τηλεφωνικώς και διαβεβαίωσε την Αρχή ότι θα απαντήσει εγγράφως αφού συμβουλευτεί το νομικό σύμβουλο των ΕΛΤΑ. Επίσης, ενημέρωσε ότι η επιβάρυνση του υπαλλήλου από τη μετάθεση είναι μηδαμινή διότι αφορά απλώς τη μετακίνηση και τοποθέτησή του από τον α' όροφο στο ισόγειο του ίδιου κτιρίου και ότι τα καθήκοντα του ταξινομότη σε σχέση με τα καθήκοντα του υπαλλήλου εσωτερικών γενικών καθηκόντων διαφέρουν ελάχιστα και μόνον στο βαθμό που χρειάζεται μια φορά την ημέρα να φέρει τους φακέλους από τα εξωτερικά κουτιά στο εσωτερικό του καταστήματος. Από την πλευρά του Συνηγόρου του Πολίτη επισημάνθηκε ότι ο ίδιος ως εργοδότης φέρει το βάρος να αποδείξει ότι στην περίπτωση του προσφεύγοντος δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω αναπηρίας. Η υπόθεση παραμένει εκκρεμής (υπόθεση 132546/2010).

2.4.1.3 Ανάρμοστη συμπεριφορά σε βάρος εργαζόμενης με προβλήματα υγείας

Η ΕΣΑμεΑ υπέβαλε αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη κατ' εξουσιοδότηση εργαζόμενης που πάσχει από ρευματοειδή αρθρίτιδα και που απασχολείται σε θέση ΔΕ Διοικητικού-Λογιστικού σε Δημόσια Επιχείρηση, ζητώντας τη διαμεσολάβησή του προκειμένου να σταματήσουν φαινόμενα απαξιοτικής συμπεριφοράς που αντιμετώπιζε από συναδέλφους της στο χώρο εργασίας της. Σε σύντομο χρόνο μετά την κατάθεση της αναφοράς η προσφεύγουσα ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι τα προβλήματα που αντιμετώπιζε διευθετήθηκαν. Μετά τη θετική αυτή εξέλιξη, ο Συνήγορος του Πολίτη διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς (υπόθεση 133409/2010).

2.4.1.4 Αίτημα μετάθεσης για λόγους υγείας στο πλαίσιο εύλογων προσαρμογών

Νοσηλεύτρια που πάσχει από οσφυϊκή δισκοκήλη και που υπηρετούσε στην παιδιατρική κλινική δημόσιου νοσοκομείου προσέφυγε στον ΣτΠ, ισχυριζόμενη ότι οι συνθήκες εργασίας της στη θέση αυτή επιβάρυναν σοβαρά την κατάσταση της υγείας της. Για τον λόγο αυτό, ζήτησε την παρέμβαση της Αρχής, προκειμένου να μεταφερθεί στα εξωτερικά ιατρεία του νοσοκομείου. Για τη διερεύνηση της βασιμότητας των πραγματικών ισχυρισμών της αναφερομένης, ο ΣτΠ ζήτησε πιστοποιητικό από τον ιατρό εργασίας στο οποίο να περιγράφεται η κατάσταση της υγείας της

προσφεύγουσας, καθώς και οι εργασίες που θα πρέπει να αποφεύγει. Ο ΣτΠ πληροφορήθηκε στη συνέχεια ότι, με προφορική εντολή του αρμόδιου διευθυντή, η αναφερόμενη αναλάμβανε υπηρεσία μόνο κατά το πρωινό ωράριο, όπου υπήρχαν περισσότεροι νοσηλευτές, γεγονός που της παρείχε την ευχέρεια να αποφεύγει τις πλέον επαχθείς συνθήκες εργασίας της συγκεκριμένης θέσης. Κατόπιν αυτού, ο ΣτΠ έκρινε ότι από την πλευρά του εργοδότη έχουν ληφθεί τα απαραίτητα μέτρα εύλογων προσαρμογών και διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς (υπόθεση 126130/2010).

2.4.1.5 Αίτημα αλλαγής καθηκόντων στο πλαίσιο εύλογων προσαρμογών

Εργαζόμενος σε δημοτική επιχείρηση ως ανειδίκευτος εργάτης στον οποίο ανατίθεται συχνά η κοπή του χορταριού σε δημόσιους χώρους με τη χρήση χορτοκοπτικού μηχανήματος, ζήτησε τη διαμεσολάβηση του ΣτΠ προκειμένου να του ανατεθεί ηπιότερη εργασία λόγω του ότι έχει αδυναμία άκρου χειρός στον αριστερό βραχίονα εξαιτίας παλαιού τραυματισμού, βλάβη που δύναται να επιβαρυνθεί λόγω των συνθηκών εργασίας. Ο ΣτΠ επικοινωνήσε με τον αρμόδιο προϊστάμενο και πληροφορήθηκε ότι, λόγω του μικρού μεγέθους του Δήμου στον οποίο εργάζεται ο προσφεύγων και, συνακόλουθα, του περιορισμένου αριθμού των ανειδίκευτων εργατών και των εργασιών που είναι αναγκαίο να πραγματοποιούνται, είναι αδύνατος ο καταμερισμός συγκεκριμένων εργασιών σε συγκεκριμένους εργάτες. Ο ΣτΠ ενημερώθηκε επίσης ότι ο αναφερόμενος είχε κληθεί να δηλώσει εγγράφως ποιές εργασίες είναι σε θέση να αναλάβει και ότι δεν ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση αυτή. Με βάση τις πληροφορίες αυτές και έχοντας υπόψη το άρθρο 10 του Ν. 3304/2005 ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των εδαφίων 16, 17, 20 και 21 του Προοιμίου της Οδηγίας 2000/78, ο ΣτΠ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ενδεχόμενη ικανοποίηση του αιτήματος του αναφερόμενου θα υπερέβαινε τις υποχρεώσεις που υπέχει η δημοτική επιχείρηση για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών και διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς, επιφυλασσόμενος να την επανεξετάσει στην περίπτωση που ο αναφερόμενος δηλώσει προηγουμένως προς τη δημοτική επιχείρηση εγγράφως – όπως του είχε ζητηθεί – τις εργασίες που θα μπορούσε να αναλάβει (υπόθεση 127388/2010).

2.4.1.6 Επέκταση εφαρμογής μέτρων εύλογων προσαρμογών που προβλέπονται για άτομα με αναπηρία στον δημόσιο τομέα και σε ιδιωτικού δικαίου απασχολούμενους στο Δημόσιο

Εργαζόμενη ως αναπληρώτρια εκπαιδευτικός σε δημόσιο σχολείο και, άτομο με αναπηρία προσέφυγε στον ΣτΠ διαμαρτυρούμενη για την απόρριψη αιτήματος που είχε υποβάλει στο Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων ζητώντας να της αναγνωριστεί δικαίωμα για λήψη έξι (6) επιπλέον ημερών άδειας, όπως προβλέπεται για τους εργαζόμενους με αναπηρία που απασχολούνται στο δημόσιο τομέα. Το οικείο αίτημα απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι το νομοθετικό πλαίσιο που εφαρμόζεται στους ιδιωτικού δικαίου απασχολούμενους στο Δημόσιο (Π.Δ. 410/1988) δεν περιέχει σχετική πρόβλεψη. Ως προς το παραδεκτό του αιτήματος, ο ΣτΠ έκρινε κατ' αρχήν ότι τυχόν διευκολύνσεις που προβλέπονται νομοθετικά προς όφελος εργαζομένων με αναπηρία στο Δημόσιο ισοδυναμούν με μέτρα εύλογων προσαρμογών κατά την έννοια του άρθρου 10 του Ν. 3304/2005 και ότι, συνακόλουθα, ενδεχόμενη μη αναγνώριση αυτών των διευκολύνσεων συνιστά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης την οποία νομιμοποιείται να διερευνήσει. Επί της ουσίας, ο ΣτΠ επισήμανε προς το Υπουργείο Παιδείας ότι το παραπάνω δικαίωμα αναγνωρίζεται σύμφωνα με το άρθρο 8 § 4 του Ν. 2643/1998 σε όλους τους μισθωτούς που απασχολούνται στο Δημόσιο και πρότεινε την επανεξέταση του αιτήματος της προσφεύγουσας. Τελικώς, το αίτημα ικανοποιήθηκε και ο ΣτΠ διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς (υπόθεση 124223/2010).

2.4.1.7 Αίτημα χορήγησης επιπλέον αναρρωτικής άδειας σε άτομο με αναπηρία κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για όσους χρήζουν περιοδικής νοσηλείας

Μόνιμη υπάλληλος σε ΝΠΔΔ που πάσχει από σκλήρυνση κατά πλάκας και παρουσιάζει ποσοστό αναπηρίας άνω του 67% προσέφυγε στον ΣτΠ διαμαρτυρούμενη για την απόρριψη αιτήματος χορήγησης από την υπηρεσία της επιπλέον άδειας είκοσι δύο (22) ημερών με αποδοχές, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για όσους χρήζουν περιοδικής νοσηλείας, σύμφωνα με το άρθρο 50 § 2 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ (Ν. 3528/2007). Το αίτημά της αυτό απορρίφθηκε από την υπηρεσία της με την αιτιολογία ότι η ιατρική γνωμάτευση που είχε προσκομίσει δεν ανέφερε τα συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα που έρχετο περιοδικής νοσηλείας. Σε τηλεφωνική επικοινωνία διευκρινίστηκε ωστόσο, από την πλευρά της προσφεύγουσας ότι η συγκεκριμένη πάθηση έχει εξάρσεις και υφέσεις και δεν είναι δυνατός ο εκ των προτέρων προσδιορισμός του ακριβούς χρονικού διαστήματος που θα είναι απαραίτητη η περιοδική νοσηλεία. Στο πλαίσιο άτυπης διαμεσολάβησης προς την εμπλεκόμενη υπηρεσία, ο ΣτΠ

προέβαλε το επιχείρημα ότι για τους πάσχοντες από δυσχερώς ίασιμα νοσήματα προβλέπεται δικαίωμα για διπλάσια αναρρωτική άδεια με βάση το άρθρο 54 § 3 του Υπαλληλικού Κώδικα, επομένως η άδεια περιοδικής νοσηλείας θα πρέπει να χορηγείται με σχετική ευελιξία. Η εμπλεκόμενη Υπηρεσία υπέβαλε σχετικό ερώτημα προς τη Δ/νση Διοίκησης Ανθρωπίνου Δυναμικού του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, η οποία, παραπέμποντας σε παλιότερη εγκύκλιο του Υπουργείου, απάντησε ότι για τη χορήγηση της άδειας για περιοδική νοσηλεία απαιτείται οπωσδήποτε (μεταξύ άλλων) ακριβής προσδιορισμός του χρονικού διαστήματος για το οποίο απαιτείται η νοσηλεία αυτή. Κατόπιν αυτού, ο ΣΤΠ έκρινε σκόπιμο να ζητήσει από την αναφερόμενη να προσκομίσει νέα γνωμάτευση στην οποία να αναφέρεται ρητώς ότι είναι αδύνατος στην περίπτωση της ο ακριβής προσδιορισμός του χρονικού διαστήματος κατά το οποίο θα χρειαστεί περιοδική νοσηλεία. Η υπόθεση παραμένει εκκρεμής (υπόθεση 129707/2010).

2.4.1.8 Αίτημα για χορήγηση ειδικής άδειας σε εργαζόμενο που φροντίζει συγγενικό του πρόσωπο με αναπηρία

Μόνιμη υπάλληλος του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους ζήτησε τη διαμεσολάβηση του ΣΤΠ προκειμένου να γίνει δεκτό το αίτημά της να λάβει ειδική άδεια για το λόγο ότι με τελεσίδικη δικαστική απόφαση έχει οριστεί δικαστικός συμπαραστάτης της αδελφής της που παρουσιάζει αναπηρία σε ποσοστό 100%. Όπως είχε πράξει και σε προηγούμενες αναφορές με το ίδιο περιεχόμενο (βλ. Ετήσια Έκθεση για τις Διακρίσεις του έτους 2008 υπό § 2.4.1 και έτους 2009 υπό & 2.4.1.10), ο ΣΤΠ διέκοψε τη διερεύνηση της αναφοράς, κρίνοντας ότι το αίτημα για επεκτατική εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν τη μείωση ωραρίου σε εργαζόμενους που έχουν τη φροντίδα ατόμων με αναπηρία είναι θέμα που σχετίζεται με την υπηρεσιακή κατάσταση του υπαλλήλου και για τον λόγο αυτό εξαιρείται από τη διαμεσολαβητική του αρμοδιότητα. Η αναρμοδιότητα αυτή στο εν λόγω ζήτημα, δεν κάμπτεται από την ειδική αρμοδιότητα του ΣΤΠ ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, διότι η οικεία νομοθεσία προϋποθέτει, είτε ο ίδιος ο εργαζόμενος να υφίσταται διάκριση στην εργασία του, είτε η φερόμενη διάκριση να σχετίζεται με την αναπηρία οικείου του προσώπου, γεγονός που δεν στοιχειοθετείται στην προκειμένη περίπτωση. Επίσης, το ζήτημα της υπαγωγής σε καθεστώς ειδικών αδειών εμπίπτει στις διατάξεις περί λήψης μέτρων εύλογης προσαρμογής. Ως τέτοιο ωστόσο, αφορά μόνον εργαζόμενους που είναι οι ίδιοι άτομα με αναπηρία. Προς τεκμηρίωση της άποψης αυτής, ο ΣΤΠ παρέπεμψε σε απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Απόφαση ΔΕΚ της 17^{ης} Ιουλίου 2008 στην υπόθεση C-303/06), με την οποία έγινε δεκτό ότι οι διατάξεις της Οδηγίας 2000/78 μπορούν να εφαρμοστούν και σε εργαζόμενους που δεν αντιμετωπίζουν οι ίδιοι κάποια αναπηρία, έχουν όμως υπό τη φροντίδα τους άτομα με αναπηρία, εφόσον στοιχειοθετείται διάκριση σε βάρος τους για λόγους που σχετίζονται με την αναπηρία των ατόμων που φροντίζουν. Στην ίδια απόφαση κρίθηκε επίσης ότι τα μέτρα εύλογων προσαρμογών εφαρμόζονται μόνον σε εργαζόμενους που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι κάποια αναπηρία (υπόθεση 133986/2010).

2.4.2 Εργασία

2.4.2.1 Δυσχέρειες κατά την πρόσβαση στο χώρο εργασίας (βλ. Ετήσια Έκθεση 2009: 2.4.1.2)

Εργαζόμενη σε Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και άτομο με αναπηρία (χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου) διαμαρτυρήθηκε στον ΣΤΠ για το γεγονός ότι υποχρεώθηκε σε αναίτιολογητη υπηρεσιακή μετάθεση, η οποία είχε ως συνέπεια να μετακινηθεί σε χώρο με δυσχερέστερη για αυτήν πρόσβαση και να της ανατεθούν καθήκοντα κατώτερα των προσόντων της, αλλά και των καθηκόντων που ασκούσε στην προηγούμενη θέση της. Στο πλαίσιο διερεύνησης της αναφοράς, ο ΣΤΠ διαπίστωσε ότι οι λόγοι που προβλήθηκαν για την υπηρεσιακή μετακίνηση της αναφερομένης ήταν αόριστοι και ζήτησε την εξειδίκευσή τους, κατ' εφαρμογή μάλιστα της μερικής αναστροφής του βάρους απόδειξης, θεωρώντας ότι η συγκεκριμένη μετακίνηση φαίνεται να συνιστά διακριτική μεταχείριση λόγω αναπηρίας. Εντός του έτους 2010 ο ΣΤΠ έλαβε απάντηση της εμπλεκόμενης υπηρεσίας από την οποία προέκυπτε ότι δεν έγιναν αποδεκτές οι θέσεις του. Ωστόσο, ο ΣΤΠ έχοντας εξαντλήσει τα περιθώρια διαμεσολάβησής του, διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς (υπόθεση 7159/2009).

2.4.2.2 Εύλογες προσαρμογές στο ωράριο απασχόλησης (βλ. Ετήσια Έκθεση 2009: 2.4.1.6)

Εργαζόμενος με αναπηρία ο οποίος απασχολείται σε δημοτική επιχείρηση ζήτησε τη διαμεσολάβηση του ΣΤΠ, προκειμένου να του επιτραπεί να εργάζεται μόνον κατά την απογευματινή βάρδια, λόγω αδιαθεσίας που αντιμετωπίζει κυρίως τις πρωινές ώρες και προκαλούνται από κρανιοεγκεφαλική κάκωση την οποία είχε υποστεί στο παρελθόν. Από έγγραφο που προσκόμισε ο

αναφερόμενος προέκυψε ότι η δημοτική επιχείρηση στην οποία εργάζεται έχει κυλιόμενο ωράριο, ότι οι εργαζόμενοι οφείλουν να εργάζονται εναλλάξ μια εβδομάδα πρωί και μια εβδομάδα απόγευμα και ότι είχε ήδη ληφθεί μέριμνα ώστε ο αναφερόμενος να εργάζεται ορισμένες ημέρες πρωί και ορισμένες ημέρες απόγευμα μέσα στην ίδια εβδομάδα, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει συναίνεση από τους λοιπούς εργαζομένους. Ο ΣτΠ απηύθυνε έγγραφο στη δημοτική επιχείρηση από την οποία ζητούσε να πληροφορηθεί εάν έχουν ερωτηθεί οι υπόλοιποι εργαζόμενοι που απασχολούνται στο ίδιο αντικείμενο με τον αναφερόμενο για το ενδεχόμενο να απασχολούνται μόνο πρωινές ώρες, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν καθίσταται δυνατή η ικανοποίηση του αιτήματος του προσφεύγοντος με ενδεχόμενη συναινετική από την πλευρά των συναδέλφων του διευθέτηση. Σε απάντησή της η εμπλεκόμενη δημοτική επιχείρηση επισήμανε ότι στο ίδιο αντικείμενο με τον αναφερόμενο απασχολείται ένας μόνον εργαζόμενος (ο οποίος τυγχάνει επίσης άτομο με αναπηρία) και ότι οι βάρδιες έχουν κατανεμηθεί κατόπιν συμφωνίας μεταξύ τους. Με τα δεδομένα, ο ΣτΠ έκρινε ότι η δημοτική επιχείρηση έχει εξαντλήσει τα περιθώρια για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών όπως αυτά προσδιορίζονται στο άρθρο 10 του Ν. 3304/2005 και διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς (υπόθεση 24322/2009).

2.4.2.3 Αδυναμία πρόσβασης δικαστικής υπαλλήλου σε χώρο σύγκλησης πειθαρχικού συμβουλίου που διενεργείται σε βάρος της (Βλ. Ετήσια Έκθεση 2009: 2.4.1.9) & Δυσμενής μεταχείριση δικαστικής λειτουργού (Βλ. Ετήσια Έκθεση 2009: 2.4.1.10)

Ο ΣτΠ δεν έλαβε καμία ενημέρωση για τις υποθέσεις που είχε διαβιβάσει λόγω αναρμοδιότητας στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Υπενθυμίζεται ότι οι υποθέσεις αφορούσαν αναφορές δικαστικής υπαλλήλου και δικαστικής λειτουργού αντίστοιχα για διακριπική μεταχείριση λόγω αναπηρίας στην εργασία τους (υποθέσεις 5253/2009 και 9036/2009).

2.4.3 Επαγγελματική κατάρτιση

2.4.3.1 Απόλυση δόκιμου αστυφύλακα λόγω αναπηρίας (Βλ. Ετήσια Έκθεση 2009: 2.4.1.5)

Η ΕΣΑμεΑ υπέβαλε αναφορά στον ΣτΠ διαμαρτυρούμενη για την απόλυση από τη Σχολή Αστυφυλάκων δόκιμο αστυφύλακα ο οποίος, ένα περίπου χρόνο μετά την εισαγωγή του στη Σχολή, υπέστη ατύχημα εκτός υπηρεσίας το οποίο του προκάλεσε σοβαρή αναπηρία. Στο πλαίσιο διερεύνησης της αναφοράς, ο ΣτΠ ζήτησε να πληροφορηθεί κατ' αρχήν σχετικά με την αντιμετώπιση που τυγχάνουν οι αστυφύλακες (δόκιμοι και εν ενεργεία) οι οποίοι καθίστανται ανάπηροι εκτός υπηρεσίας και, εάν στην προκειμένη περίπτωση προηγήθηκε της απόλυσης η διερεύνηση της δυνατότητας παραμονής στη Σχολή Αστυφυλάκων με αναπροσαρμογή του προγράμματος σπουδών κατά τρόπο που να παρέχει τη δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να αναλάβει στη συνέχεια καθήκοντα, η εκπλήρωση των οποίων να καθίσταται δυνατή παρά την αναπηρία του. Στο πλαίσιο των επισημάνσεων αυτών, ο ΣτΠ ζήτησε την επανεξέταση της απόφασης απόλυσης και ανέμενε την ανταπόκριση της Σχολής Αστυφυλάκων (υπόθεση 19266/2009). Το έτος 2010 περιήλθε στον ΣτΠ απάντηση του Προϊσταμένου Ανθρωπίνου Δυναμικού της Ελληνικής Αστυνομίας, με την επισήμανση, κατ' αρχήν, ότι το Σώμα διέπεται από ειδικό νομικό πλαίσιο που αποκλείει την εφαρμογή του ν.3304/2005. Ως προς το εν λόγω επιχείρημα, ο ΣτΠ υποστήριξε ότι η κατά τον ν.3304/2005 απαγόρευση των διακρίσεων (μεταξύ άλλων και) λόγω αναπηρίας στην εργασία και την απασχόληση εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και περιλαμβάνει ειδικές ρυθμίσεις για τα σώματα ασφαλείας (άρθρο 8 § 4) ή για ειδικές επαγγελματικές απαιτήσεις (άρθρο 9). Κατά συνέπεια, η εφαρμογή του σε ειδικές κατηγορίες εργαζομένων δεν αναιρείται από την τυχόν ύπαρξη ειδικού νομοθετικού πλαισίου σε αυτές. Επί της ουσίας, ο ΣτΠ δέχθηκε ως βάσιμη την άποψη του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας ότι η υγεία και η άρτια σωματική διάπλαση του προσωπικού γενικών καθηκόντων (που αποφοιτά από τις σχολές των δοκίμων αστυφυλάκων και που διατίθεται στην άσκηση κάθε είδους μάχιμης και επιτελικής υπηρεσίας), είναι πράγματι αναγκαία και πρόσφορη προϋπόθεση, προκειμένου τα πρόσωπα αυτά να είναι σε θέση να φέρουν εις πέρας τα καθήκοντα που θα αναλάβουν ως μάχιμοι αστυνομικοί. Τα χαρακτηριστικά αυτά σχετίζονται με την υπηρεσία και, επομένως, δικαιολογούν κατ' εξαίρεση τη διαφορετική μεταχείριση λόγω αναπηρίας για το προσωπικό γενικών καθηκόντων, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 8 § 4 και 9 του ν.3304/2005. Στο πλαίσιο αυτό και, δεδομένου ότι η αναφορά σχετιζόταν με απόταξη δόκιμο αστυφύλακα γενικών καθηκόντων, ο ΣτΠ έκρινε επαρκείς τις παρεχόμενες διευκρινίσεις και διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς. Ο ΣτΠ επισήμανε ωστόσο ότι το κριτήριο της υγείας και της αρτιμέλειας θα πρέπει να εφαρμόζεται με μεγαλύτερη ελαστικότητα όταν πρόκειται για θέσεις ειδικών καθηκόντων της Αστυνομίας, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, που επιτρέπει την εξαίρεση από την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω αναπηρίας (ή

ηλικίας) στα σώματα ασφαλείας στο βαθμό που είναι αναγκαία και πρόσφορη εν όψει της φύσης των συγκεκριμένων καθηκόντων που ανατίθενται (υπόθεση 19266/2009).

2.5. Διακρίσεις λόγω ηλικίας

2.5.1 Όριο ηλικίας σε προσλήψεις υποθηκοφυλάκων

Προσφεύγων στο ΣΤΠ διαμαρτυρήθηκε για τη θέσπιση ορίου ηλικίας (35 ετών) σε προσλήψεις υποθηκοφυλάκων. Η διερεύνηση της υπόθεσης διεκόπη λόγω επιγενόμενης εκκρεμοδικίας. Ο ΣΤΠ πληροφορήθηκε ωστόσο το αποτέλεσμα της δικαστικής διερεύνησης της υπόθεσης. Συγκεκριμένα, με την υπ. αριθμ. 2454/2010 απόφαση του ΣΤΕ κρίθηκε ότι το όριο ηλικίας των τριάντα πέντε ετών που τέθηκε με την ως άνω προκήρυξη είναι αντίθετο στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 25 παρ.1 του Συντάγματος (υπόθεση 131572/2010).

3. Αξιοποίηση Θεσμικών δυνατοτήτων του συνηγόρου του πολίτη ως φορέα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

3.1. Σύνθετη στρατηγική δράση για την εγκατάσταση των τσιγγάνων

Κατά το έτος 2010, δεν διαπιστώθηκε κάποια σημαντική βελτίωση σε επίπεδο κεντρικού ή περιφερειακού σχεδιασμού στο ζήτημα της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των τσιγγάνων ή των επιμέρους προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ευάλωτη αυτή πληθυσμιακή ομάδα, πέραν εκείνων που καταγράφονται στην παρούσα Έκθεση. Ως εν μέρει ενθαρρυντικό, θα μπορούσε να αποτιμηθεί το γεγονός ότι η παρέμβαση της Αρχής ήταν καιρίας σημασίας για την αποτροπή εκδιώξεων τσιγγάνων από χώρους στους οποίους έχουν αυθαιρέτως εγκατασταθεί, τουλάχιστον σε τρεις περιπτώσεις που εκτίθενται στη συνέχεια. Γενικά ωστόσο, παρά τις σαφείς, επανειλημμένες και επίμονες, συστάσεις της Αρχής, τόσο προς την περιφερειακή όσο και προς την κεντρική διοίκηση, για την ανάληψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση των οξυμμένων προβλημάτων, δεν διαφάνηκε το έτος αυτό η ανάληψη κάποιας κεντρικής συντονιστικής πρωτοβουλίας προς αυτή την κατεύθυνση ή έστω επιμέρους περιφερειακοί σχεδιασμοί, οι οποίοι να προσφέρονται ως ελπιδοφόρο παράδειγμα για την περαιτέρω ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων. Ο σχεδιασμός και η κατάθεση της Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά, η οποία αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του έτους 2011, θα μπορούσε να αποτελέσει την αφετηρία για μια διαφορετική προσέγγιση του ζητήματος, αξιοποιώντας την εμπειρία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και διορθώνοντας λάθη του παρελθόντος.

Ως γενική εκτίμηση εξάλλου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι σε μεγάλο βαθμό η απουσία προόδου στα ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά, σχετίζεται με τα δομικού χαρακτήρα ζητήματα που αυτός εμφανίζει, αλλά και με την αδυναμία της παρωχημένης νομοθεσίας και των μηχανισμών εφαρμογής και εποπτείας των οικείων δράσεων να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του οικείου εγχειρήματος. Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της αναμένεται να επιδεινώσουν ακόμη περισσότερο την κατάσταση, αφού είναι μάλλον αναμενόμενο η ιεράρχηση των προτεραιοτήτων στην παρούσα συγκυρία, να κατατάξει σε χαμηλό επίπεδο τα ζητήματα αυτά, την ώρα ακριβώς που οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες αναμένεται να πληγούν καιρία από τις συνέπειές της. Παράλληλα, εξαιρετικά ανησυχητική παραμένει η κοινωνική ένταση που δημιουργείται μεταξύ της πληθυσμιακής αυτής ομάδας, αλλά και εκείνων των συμπολιτών μας που ενδεχομένως πλήττονται κατ' αποτέλεσμα από την απουσία μέτρων κοινωνικής στήριξης. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την απουσία μηχανισμών και φορέων δημόσιας μεσολάβησης και κοινωνικής ειρήνευσης διατηρεί και οξύνει την κατάσταση. Ο ΣτΠ ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης έχει παρέμβει προς την κατεύθυνση αυτή, επιχειρώντας και το 2010 να κατευνάσει την ένταση και να διαμεσολαβήσει προς αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνευσης, σε περιοχές όπου η κατάσταση εμφανίζεται οξυμένη.

Στη συνέχεια παρατίθενται υποθέσεις που κατατέθηκαν εντός του έτους 2010 και αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης των ρομά, το αίτημα μετεγκατάστασής τους, αλλά και τις επαπειλούμενες εκδιώσεις τους. Στις υποθέσεις αυτές περιλαμβάνονται και εκείνες, που υποβλήθηκαν μεν σε προηγούμενα έτη, η διερεύνηση τους ωστόσο ολοκληρώθηκε το 2010 ή έτυχαν εξελίξεων εντός του έτους αυτού.

3.1.1 Όριο ηλικίας σε προσλήψεις υποθηκοφυλάκων

Το 2010, ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη για την αποτροπή εκδίωξης και κατεδάφισης των παραπηγμάτων στα οποία διαβιούν τσιγγάνοι σε τρεις περιπτώσεις, με επιτυχία προς το παρόν αποτελέσματα. Το ζήτημα της κατεδάφισης αυθαιρέτων παραπηγμάτων τσιγγάνων εμφανίζει εξαιρετική πολυπλοκότητα, δεδομένου ότι η συνεπής τήρηση των επιταγών της ισχύουσας νομοθεσίας περί κατεδάφισης αυθαιρέτων, δεν λαμβάνει υπόψη, ιδιαιτερότητες που σχετίζονται με τον τρόπο διαβίωσης της συγκεκριμένης ομάδας του πληθυσμού και δεν συνδυάζεται ευχερώς με ειδικότερες δράσεις και προγράμματα που σχεδιάζονται και υλοποιούνται για τη στεγαστική τους αποκατάσταση.

3.1.1.1 Εγκατάσταση τσιγγάνων στη θέση Φούφλα Αταλάντης

Προσφεύγουσα διαμαρτυρήθηκε στο ΣτΠ για επαπειλούμενη εκδίωξη Ρομά στην περιοχή «Φούφλα» Αταλάντης, μολονότι δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία μετεγκατάστασής τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι οι ενέργειες της οικείας δημοτικής αρχής σε υλοποίηση απόφασης του δημοτικού Συμβουλίου του έτους 2008 περί «άμεσης απελευθέρωσης» του χώρου στον οποίο είναι εγκατεστημένοι οι τσιγγάνοι και περί άσκησης «...πίεσης με κάθε νόμιμο μέσο για την εγκατάσταση των τσιγγάνων στον χώρο που έχει ήδη αγοραστεί από τον Δήμο για το σκοπό

αυτό...») δεν ήταν σύννομες, καθόσον από τα στοιχεία που υποβλήθηκαν στην Αρχή προέκυπτε ότι δεν είχαν ακολουθηθεί οι νόμιμες διαδικασίες για την διαμόρφωση του χώρου που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί για το συγκεκριμένο σκοπό. Με έγγραφο που απηύθυνε η Αρχή προς τον Δήμαρχο Αταλάντης και κοινοποίησε σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ζητήθηκε να αποσταλούν στον ΣΤΠ αντίγραφα του συνόλου των σχετικών αποφάσεων του Δ.Σ του Δήμου και των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και, να παρασχεθούν συγκεκριμένα στοιχεία ως προς τον αριθμό του συγκεκριμένου πληθυσμού, αλλά και του αριθμού των παιδιών που συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα, ο ΣΤΠ ζήτησε από τον Γ. Γ. Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας να ελεγχθεί η νομιμότητα επιλογής και διαμόρφωσης του χώρου εγκατάστασης των τσιγγάνων στη θέση «Φούφλα» του Δήμου Αταλάντης υπό το πρίσμα των διατάξεων της Κ.Υ.Α. που διέπει την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων (Γ.Π/23641/3.7.2003). Επίσης, ο ΣΤΠ ζήτησε να διευκρινιστεί αν έχει εκδοθεί η προβλεπόμενη στην ως άνω Κ.Υ.Α., απόφαση του Γενικού Γραμματέα για τον καθορισμό του συγκεκριμένου χώρου ως κατάλληλου για την εγκατάσταση των τσιγγάνων. Περαιτέρω, ζητήθηκε από τις Δ/νσεις Αγροτικής Ανάπτυξης, Δημόσιας Υγείας, Πολεοδομίας και Περιβάλλοντος της Ν.Α. Φθιώτιδας, τη Τεχνική Υπηρεσία Δήμων και Κοινοτήτων της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, τη ΙΔ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και τη 24η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, να προβούν στις κατά την αρμοδιότητά τους ενέργειες σε σχέση με τα έργα διαμόρφωσης του χώρου στην επιλεγείσα περιοχή. Η 24η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, υπηρεσίες της πρώην Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (Δ/νση Αυτοδιοίκησης & Αποκέντρωσης) και της πρώην Ν.Α. Φθιώτιδας (Δ/νση Δημόσιας Υγείας) προέβησαν σε σχετικές ενέργειες, χωρίς ωστόσο να έχουν γνωστοποιηθεί μέχρι στιγμής στην Αρχή τα αποτελέσματα των ελέγχων τους. Η Δ/νση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Εσωτερικών ενημέρωσε την Αρχή «ότι από τα διαθέσιμα έως σήμερα στοιχεία προκύπτει ότι εγκρίθηκαν με την υπ' αριθμ. 1060/8.6.2010 απόφαση οι περιβαλλοντικοί όροι του έργου, εγκρίθηκαν τα πρακτικά δημοπρασίας, ανακηρύχθηκε ανάδοχος και υπεγράφη σύμβαση για το έργο». Η υπόθεση παραμένει εκκρεμής μέχρι να ολοκληρωθεί η διερεύνηση του συνόλου των παραμέτρων που σχετίζονται με τη σχεδιαζόμενη μετεγκατάσταση των τσιγγάνων που διαβιούν στην περιοχή (Υπόθεση Φ 125601/10)

3.1.1.2 Περιοχή Χαραυγής - Χαλκίδα Εύβοιας

Στην εκτός σχεδίου περιοχή «Χαραυγή» του Δήμου Χαλκίδας, σε χώρο όπου παρατηρείται έντονη αυθαιρέτη δόμηση, ιδιοκτήτες αυθαιρέτων ζήτησαν μέσω του Συλλόγου τους την παρέμβαση της Αρχής με σκοπό πρωτίστως την άσκηση πίεσης στις αρμόδιες αρχές, προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη της περιοχής τους στο πολεοδομικό σχέδιο της Χαλκίδας και την απομάκρυνση εγκαταστάσεων του ΧΥΤΑ της περιοχής, αλλά και οικιών των εκεί διαβιούντων τσιγγάνων. Η διαμεσολάβηση του ΣΤΠ επικεντρώθηκε σε συστάσεις προς τον Δήμο για την αποφυγή ενεργειών που αντιβαίνουν στη νομοθεσία περί ίσης μεταχείρισης και προστασίας ευάλωτων

ομάδων. Παράλληλα, ο ΣΤΠ διενήργησε αυτοψία στην περιοχή στις 19.10.2009 και σε συνέχεια αυτής, με έγγραφά του έθεσε τις διαπιστώσεις του υπ' όψιν του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδος, του Νομάρχη Ευβοίας και του Δήμαρχο Χαλκιδέων, ζητώντας να μεριμνήσουν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους για την άμεση αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος των τσιγγάνων της περιοχής, αλλά και για τη συμμετοχή των τσιγγανοπαιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα, ο ΣΤΠ εκτιμώντας ότι σημαντικό μέρος των προβλημάτων οφείλεται στη διαιώνιση του καθεστώτος οικιστικής παρανομίας στην περιοχή ζήτησε από τις αρμόδιες υπηρεσίες να εξετάσουν το ενδεχόμενο, σε συνεργασία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος, άμεσης έγκρισης τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου στην περιοχή της Χαραυγής, αξιοποιώντας παράλληλα τις διατάξεις του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης των τσιγγάνων. Στην κατεύθυνση αυτή, άκρως ενθαρρυντική ήταν η ανταπόκριση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, το οποίο με έγγραφο της Γενικής Διεύθυνσης Πολεοδομίας, στις αρχές του έτους, υιοθετεί τις ως άνω θέσεις της Αρχής. Συγκεκριμένα, με το ως άνω έγγραφο η αρμόδια Διεύθυνση επιστημαίνει την ύπαρξη καταδικαστικών αποφάσεων από διεθνείς οργανισμούς για περιστατικά αυθαιρέτων εξώσεων ελλήνων τσιγγάνων και παραβιάσεων δικαιωμάτων τους στους τομείς οικισμού και στέγασης και υποδεικνύει ότι «θα πρέπει να διερευνηθεί η δυνατότητα ένταξης της συγκεκριμένης έκτασης σε 'επείγον' στεγαστικό πρόγραμμα με την έγκριση ρυμοτομικού σχεδίου», είτε βάσει των διατάξεων

του άρθρου 6 του ν. 2790/2000, είτε βάσει των διατάξεων του άρθρου 26 του ν. 1337/1983. Παρά τη θετική αυτή εξέλιξη, ο Δήμος Χαλκιδέων και η πρώην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος δεν έχουν ανταποκριθεί στις υποδείξεις της Αρχής, παρά τις επίμονες γραπτές και τηλεφωνικές υπενθυμίσεις. Ο ΣτΠ εξακολουθεί να παρακολουθεί την υλοποίηση του σχεδίου ένταξης της περιοχής «Χαραυγή» στο σχέδιο πόλης της Χαλκίδας, καθώς και την περαιτέρω εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων της περιοχής, διατηρώντας τακτική επικοινωνία και επαφές, τόσο με τους εμπλεκόμενους τοπικούς φορείς, όσο και με κατοίκους της περιοχής (υποθέσεις 15676/2009, 19469/2009).

3.1.1.3 Νέα Αλικαρνασσός

Στην περιοχή της Νέας Αλικαρνασσοῦ Ηρακλείου είχαν αναληφθεί στο παρελθόν προσπάθειες για τη συνολική στέγαση του πληθυσμού Ρομά σε αξιοπρεπείς συνθήκες. Ειδικότερα, ήδη από το έτος 2003 είχε εκπονηθεί επιχειρησιακό σχέδιο δράσης για τη μετεγκατάσταση των τσιγγάνων της περιοχής και είχαν διατεθεί από το Υπουργείο Εσωτερικών /Δ/νση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων κονδύλια για την υλοποίησή του. Καθώς το σχέδιο αυτό εγκαταλείφθηκε, στη συνέχεια, η συγκεκριμένη περιοχή επελέγη για την πιλοτική εφαρμογή προγράμματος όπου το σύνολο σχεδόν του πληθυσμού θα υπάγονταν στο πρόγραμμα χορήγησης στεγαστικών δανείων με εγγύηση του ελληνικού δημοσίου. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της η Αρχή, από το έτος 2006 μέχρι σήμερα χορηγήθηκαν συνολικά, και στις δύο φάσεις του προγράμματος χορήγησης στεγαστικών δανείων σε έλληνες τσιγγάνους, τουλάχιστον 169 δάνεια, για τα οποία έχει ολοκληρωθεί η εκταμίευση. Ωστόσο, από την απογραφή που διενήργησε το 2009 η δημοτική αρχή της Νέας Αλικαρνασσοῦ και περιλαμβάνονται στο υπ. αρ. ειδ. πρωτ. 735/ 17.11.2010 έγγραφό της, προέκυψε ότι δανειολήπτες ρομά εξακολουθούν να διαμένουν στον καταυλισμό, στις ίδιες απαράδεκτες για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια παράγκες. Χωρίς να είναι απολύτως βέβαιο, αν κάποιος απ' τους δανειολήπτες απέκτησαν τελικώς οικία αξιοποιώντας τα χορηγηθέντα δάνεια, είναι γεγονός ότι η πλειονότητα του πληθυσμού Ρομά της περιοχής εξακολουθεί να διαμένει στις ίδιες αναξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης του παρελθόντος. Ωστόσο, μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης δανείων, η δημοτική αρχή, κρίνοντας ότι η παρουσία τους στον καταυλισμό δεν δικαιολογείται, σε συνεργασία με την Αστυνομική Δ/νση Ηρακλείου, την Εισαγγελία Πρωτοδικών Ηρακλείου και την Δ/νση Πολεοδομίας της πρώην Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηρακλείου, στις 10.3.2010 επέδωσε εκθέσεις αυτοψίας αυθαιρέτων κατασκευών στον καταυλισμό των τσιγγάνων της περιοχής. Παράλληλα, επιβλήθηκαν πρόστιμα ανέγερσης και διατήρησης αυθαιρέτων και γνωστοποιήθηκε στους διαβιούντες στον καταυλισμό η επαπειλούμενη κατεδάφιση των οικιών τους.

Σε συνέχεια των εξελίξεων αυτών, πολίτης, τσιγγανικής καταγωγής που διαμένει στον καταυλισμό της Νέας Αλικαρνασσοῦ, προσέφυγε στον ΣτΠ διαμαρτυρόμενος για την επίδοση σε αυτόν πράξης επιβολής προστίμου για αυθαίρετη κατασκευή παραπήγματος σε χώρο που είχε προσδιορισθεί για την προσωρινή εγκατάστασή του. Μολονότι η διερεύνηση της υπόθεσης αυτής δεν έχει ολοκληρωθεί, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε κατ' αρχήν ότι η απουσία συντονισμένης δράσης και ελέγχου στην εφαρμογή των προγραμμάτων στεγαστικής αποκατάστασης, φαίνεται να οδήγησε σε αποτυχία τις προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος των συνθηκών διαβίωσης στον συγκεκριμένο καταυλισμό, δεδομένου ότι η πλειονότητα των τσιγγάνων για τους οποίους σχεδιάστηκαν οι οικείες δράσεις φαίνεται ότι εξακολουθούν να διαμένουν στον συγκεκριμένο χώρο υπό τις ίδιες άθλιες συνθήκες. Μέχρι να διευκρινιστεί ποιοι από τους διαμένοντες στον καταυλισμό διαθέτουν οικία ή ποιοι εξακολουθούν να διαμένουν καταχρηστικά στον καταυλισμό, ο ΣτΠ θεωρεί ότι πρέπει να αποτραπεί, η εκδίωξη των τσιγγάνων και η κατεδάφιση των παραπηγμάτων τους στην παρούσα φάση, διαφορετικά το πρόβλημα απλώς θα μεταφερθεί σε άλλη περιοχή. Πέρα από τη γενικότερη παρέμβασή του στο ζήτημα, ο ΣτΠ στο πλαίσιο διερεύνησης της αναφοράς του προσφεύγοντος, εξέτασε παράλληλα εάν νομίμως μπορεί να διατηρηθεί σε χώρο που έχει κριθεί ως κατάλληλος για τη προσωρινή εγκατάσταση των τσιγγάνων της περιοχής πρόχειρο παράπηγμα, κατασκευασμένο με ευτελή υλικά και ειδικότερα, εάν έχουν εν προκειμένω εφαρμογή οι διατάξεις του Π.Δ.267/98 «περί διαδικασίας χαρακτηρισμού και κατεδάφισης αυθαιρέτων κατασκευών», όπως εκτιμά με τις οικείες εκθέσεις αυτοψίας η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Ν.Α. Ηρακλείου. Στο πλαίσιο αυτό, η απάντηση της Δ/νσης Π.Ε.ΧΩ της Γενικής Δ/νσης Περιφέρειας της Περιφέρειας Κρήτης σε εκκρεμές αίτημα του προσφεύγοντος, σύμφωνα με την οποία είναι δυνατόν να εγκαθίστανται, προσωρινά, πρόχειρα προστεγασμένα (σκηνές, στεγάσματα με ευτελή υλικά, κτλ.) εντός καταυλισμών, χωρίς να απαιτείται οικοδομική άδεια, στο πλαίσιο εφαρμογής της υγειονομικής διάταξης Α5/696/83, φαίνεται να επιλύει το ζήτημα, χωρίς ωστόσο να είναι βέβαιο ότι θα τύχει εφαρμογής από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Η διερεύνηση της υπόθεσης παραμένει εκκρεμής και προγραμματίζεται η διενέργεια νέας αυτοψίας στην περιοχή, προκειμένου να καταστεί δυνατή η συνολική αποτίμηση της κατάστασης (Υπόθεση Φ 127487/2010)

3.1.1.4 Καρακόνερο – Νέο Καρνάγιο Ρόδου

Ο ΣτΠ δεν έχει ενημερωθεί για οποιαδήποτε πρωτοβουλία της Δημοτικής αρχής Ρόδου, της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Νοτίου Αιγαίου, ή των εμπλεκόμενων υπηρεσιών της Κεντρικής Διοίκησης σχετικά με το ενδεχόμενο απομάκρυνσης των τσιγγάνων από την περιοχή και μετεγκατάστασής τους σε άλλο χώρο, μολονότι τοπικά δημοσιεύματα εμφανίζουν την κατάσταση ιδιαίτερα τεταμένη. Ο ΣτΠ με παρεμβάσεις του προς τις εμπλεκόμενες αρχές έχει επισημάνει ότι ενδεχόμενη απομάκρυνση των τσιγγάνων που διαβιών στην περιοχή δεν μπορεί παρά να συνδυάζεται είτε με την οριστική είτε με την προσωρινή επίλυση του ζητήματος εγκατάστασής τους. Επομένως, ενδεχόμενη απομάκρυνσή τους από την περιοχή δεν μπορεί να διενεργηθεί νομίμως, παρά μόνον εφόσον οι αρμόδιες αρχές υποδείξουν άλλο κατάλληλο χώρο για την άμεση μετεγκατάστασή τους. Αν η προϋπόθεση αυτή δεν τηρηθεί, ενδεχόμενη απομάκρυνσή τους από την περιοχή αποτελεί εκδίωξη ή βίαιη αποβολή, η οποία μάλιστα θα προκαλέσει εκ των πραγμάτων ανέλεγκτη μετακίνηση πληθυσμού και αυθαίρετη εγκατάστασή του σε άλλη περιοχή, φαινόμενο, το οποίο παρατηρείται συχνά σε αυτές τις περιπτώσεις και το οποίο συμβάλλει στη διαιώνιση του προβλήματος αναπαράγοντας τις αιτίες που το προκαλούν (Υπόθεση Γ.Π.137.09)

3.1.2 Συνθήκες Διαβίωσης. Ένταξη οικισμών στο σχέδιο πόλης: Η καθυστέρηση ανταπόκρισης της διοίκησης και οι επιπτώσεις της στην επιδείνωση των προβλημάτων

Ο ΣτΠ συνεχίζει τη διαμεσολάβησή του και σε περιπτώσεις όπου κάτοικοι, επί μακρόν υφιστάμενων οικισμών (όπως οι κάτοικοι του Δροσερού Ξάνθης, της οδού Άβαντος στην Αλεξανδρούπολη, της Αγία Σοφίας Θεσσαλονίκης και Χαραυγής Χαλκίδος), διαμαρτύρονται για τις συνθήκες διαβίωσης και τις υφιστάμενες ελλείψεις στους οικισμούς, όσον αφορά στα δίκτυα υποδομών (ύδρευσης, αποχέτευσης, όμβριων υδάτων, ηλεκτροδότησης, οδικά και οδοποιίας, κτλ.), την εκπαίδευση (έλλειψη κτιριακών εγκαταστάσεων, καθαρισμός και προστασία των υφιστάμενων εγκαταστάσεων) και την απουσία παροχών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Ο ΣτΠ θεωρεί ως πλέον ενδεδειγμένη τη λύση ένταξης των οικείων οικισμών στο σχέδιο πόλης, δεδομένου ότι τα υφιστάμενα προβλήματα στους οικισμούς αυτούς θα αντιμετωπισθούν οριστικά. Ωστόσο, οι διαπιστωμένες για πολλά έτη καθυστερήσεις στην ανταπόκριση, τόσο της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και της κεντρικής Διοίκησης (π.χ. πέραν της δεκαετίας για το Δροσερό Ξάνθης) στις ανάγκες του πληθυσμού αυτού, οδηγεί εν τω μεταξύ στην περαιτέρω αυθαίρετη επέκταση των οικισμών που διαμένουν (βλ. Δροσερό) και καθιστά παρωχημένο κάθε υφιστάμενο σχέδιο ένταξης που είχε προταθεί στο παρελθόν, αλλά και κάθε προσπάθεια ανασχεσης ή βελτίωσης των διαρκώς επιδεινούμενων συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων. Οι οικισμοί αυτοί, φαίνεται να καθίστανται ευχερώς -για λόγους που κυρίως σχετίζονται με τον αυθαίρετο τρόπο με τον οποίο δημιουργήθηκαν και αναπτύσσονται- χώροι σε κατάσταση «ανομίας». Έτσι, η αυθαίρετη εγκατάσταση αντί να αποτελεί τον λόγο ενεργοποίησης της Διοίκησης για την αντιμετώπιση του προβλήματος, συχνά προβάλλεται ως λόγος για να δικαιολογήσει την αδράνεια ή την απροθυμία της να αναλάβει πρωτοβουλίες επίλυσής του. Είναι χαρακτηριστικό ότι αιτήματα διαβιούντων σε καταυλισμούς που αφορούν την υδροδότηση, την κατασκευή δρόμου, την τοποθέτηση πυλώνων ηλεκτροδότησης, τη λειτουργία σχολείου, κτλ., απορρίπτονται με επίκληση την αδυναμία παροχής αυτών των υπηρεσιών σε αυθαίρετους οικισμούς. Ωστόσο, αν πράγματι υπάρχει πρόθεση για την επίλυση του προβλήματος αυθαίρετης διαβίωσης των τσιγγάνων, με όλες τις συνέπειες που αυτό συνεπάγεται και για τους ίδιους, αλλά και για τους περιοίκους των περιοχών όπου είναι εγκατεστημένοι τέτοιοι οικισμοί, θα ήταν αναμενόμενο και εύλογο, η άρνηση παροχής αυτών των βασικών υποδομών σε υφιστάμενους οικισμούς να συνοδεύεται από τον σχεδιασμό λύσεων εγκατάστασης σε χώρους όπου αυτές θα διατίθενται, τηρουμένων των νόμιμων προϋποθέσεων που θέτει η κείμενη νομοθεσία για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων. Η ένταξη των οικισμών στο σχέδιο πόλης αποτελεί πρόταση που είχε αναφερθεί και στην Έκθεση του έτους 2009, χωρίς ωστόσο μέχρι σήμερα η Αρχή να έχει ενημερωθεί για κάποια θετική εξέλιξη στο ζήτημα αυτό για κανέναν από τους παραπάνω αναφερόμενους οικισμούς. (Υποθέσεις Φ131746/10, Φ130907/10, Φ133770/10, 4639/07)

3.1.3 Ζητήματα Εγκατάστασης/Μετεγκατάστασης-Συνθήκες διαβίωσης των τσιγγάνων

3.1.3.1 Βοτανικός

Ο καταυλισμός των Ρομά στο Βοτανικό έχει απασχολήσει την Αρχή ως προς τα ζητήματα που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης στον οικισμό, αλλά και τις επιπτώσεις τους στην δημόσια υγεία ήδη από το έτος 2004. Η διερεύνηση των υποθέσεων αυτών κατέληξε σε πόρισμα το έτος 2008 και, σε συνέχεια αναφοράς που δέχθηκε η Αρχή το έτος 2009 με νεότερες εξελίξεις η υπόθεση εξακολουθεί να διερευνάται. Η εκκρεμότητα του ζητήματος ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και η ανάγκη απελευθέρωσης του χώρου για την υλοποίηση αποφάσεων ανάπλασης της περιοχής, έχει κινητοποιήσει τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες για εξεύρεση λύσης για την μετεγκατάσταση του πληθυσμού, χωρίς ωστόσο να έχει στη διάθεσή της η Αρχή συγκεκριμένη απόφαση για τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της. Η μελέτη που εκπονήθηκε από την ΚΕΔΚΕ με χρηματοδότηση του Υπουργείου Εσωτερικών, με στόχο την εξεύρεση κατάλληλου χώρου για την μετεγκατάσταση των Ρομά του Βοτανικού, δεν υποδεικνύει συγκεκριμένο χώρο για την μετεγκατάστασή τους. Στην οικία έκθεση καταγράφεται το σύνολο των διαθέσιμων οικοπέδων στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής, χωρίς ωστόσο να εξετάζεται η προσφορότητα καθενός απ' αυτά ως προς τη συγκεκριμένη χρήση. Η Αρχή έχει αναλάβει πρωτοβουλία ενεργοποίησης των εμπλεκόμενων φορέων, προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης της προσφορότερης λύσης για την άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος, ενέργειες οι οποίες αναμένεται να ενταθούν το επόμενο έτος (Υπόθεση 7611/2009).

3.1.3.2 Περιοχή Πάτημα II, όρια Δήμου Χαλανδρίου και Γέρακα

Με αναφορά τους προς την Αρχή ενενήντα (90) πολίτες, κάτοικοι και ιδιοκτήτες ακινήτων της περιοχής Πάτημα II στα όρια των Δήμων Χαλανδρίου & Γέρακα, διαμαρτυρήθηκαν για την παράλειψη ανταπόκρισης των αρμόδιων υπηρεσιών στην από 28.9.2010 εξώδικη δήλωση τους η οποία αναφέρεται στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν λόγω της αυξανόμενης αυθαίρετης εγκατάστασης στη συγκεκριμένη περιοχή τσιγγάνων. Ειδικότερα, στην καταγγελία τους οι κάτοικοι αναφέρονται στην αυθαίρετη εγκατάσταση οικογενειών Ρομά σε δημόσιο χώρο, στις οχλήσεις που προκαλούν βιοποριστικές δραστηριότητές τους, στη δυσχέρεια ολοκλήρωσης έργων υποδομών στην

περιοχή, καθώς και στην έλλειψη μέριμνας της τοπικής αυτοδιοίκησης για τη σύμφωνη με την κείμενη νομοθεσία μετεγκατάστασή τους.

Ο ΣτΠ είχε απευθυνθεί και στο παρελθόν, ήδη από το έτος 2005, προς τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικών, της Περιφέρειας Αττικής, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και του Δήμου Χαλανδρίου, επισημαίνοντας την ανάγκη άμεσης λήψης μέτρων για την μετεγκατάσταση του πληθυσμού Ρομά, ο οποίος είναι εγκατεστημένος στην διοικητική περιφέρεια του Δήμου Χαλανδρίου. Ωστόσο, παρά τις υποδείξεις και τις προτάσεις του ΣτΠ, διαπιστώνεται ότι μέχρι σήμερα οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες δεν έχουν προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η εξακολούθηση της αυθαίρετης κατάληψης των ακινήτων ιδιωτικής ή δημόσιας ιδιοκτησίας συνδέεται αιτιωδώς με την παράλειψη των υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών εμπλεκόμενων δημοσίων αρχών να μεριμνήσουν, μέχρι σήμερα, κατά λόγο αρμοδιότητας, για τον σχεδιασμό και την ολοκλήρωση της εγκατάστασή τους σε κατάλληλο χώρο, καθώς και για την κοινωνική στήριξή τους. Επιπλέον, όπως επισημαίνουν οι προσφεύγοντες στην αναφορά τους, η απουσία λήψης μέτρων ενθαρρύνει την περαιτέρω αυθαίρετη εγκατάσταση προσώπων στην εν λόγω περιοχή, γεγονός που διογκώνει το πρόβλημα και οδηγεί στην σταθερή μείωση της αξίας της ιδιοκτησίας τους.

Ο ΣτΠ στο πλαίσιο της νεότερης παρέμβασής του υπενθύμισε την υποχρέωση μέριμνας που οφείλει να επιδεικνύει η κρατική διοίκηση έναντι του ευαίσθητου αυτού πληθυσμού και, η οποία, εξειδικεύεται εν προκειμένω με την υποχρέωση σύμπραξης των δύο εμπλεκόμενων Δήμων με τον Περιφερειάρχη Αττικής (πρώην Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής) για την εξασφάλιση διαμονής των Ρομά της περιοχής σε χώρο κατάλληλα διαμορφωμένο, υπό αξιοπρεπείς συνθήκες, σύμφωνα με τους όρους και τη διαδικασία που προβλέπει η ΚΥΑ 23461/2003(ΦΕΚ Β' 973/15.07.2003). Ενόψει αυτών, ο ΣτΠ ζήτησε από τους αρμόδιους Δήμους Χαλανδρίου και Γέρακα να απαντήσουν άμεσα στα ερωτήματα που έχουν υποβάλει οι κάτοικοι της περιοχής «Πάτημα II» με την από 27.9.2010 εξώδικη διαμαρτυρία τους, κοινοποιώντας την απάντησή τους στην Αρχή. Ο

ΣΤΠ δεν έλαβε απάντηση στο έγγραφο του αυτό, παρά την παρέλευση ικανού χρόνου από την αποστολή του. Για το λόγο αυτό απέστειλε νεότερο υπενθυμιστικό έγγραφο, θέτοντας προθεσμία για την ανταπόκριση των υπηρεσιών των δύο Δήμων. Η διερεύνηση της υπόθεσης παραμένει εκκρεμής (Υπόθεση Φ133276/2010).

3.1.4 Ανάπτυξη σχέσεων καλής γειννίας

3.1.4.1 Αγρίνιο

Παρά την παρέμβαση της Αρχής με έγγραφό της προς τον Δήμαρχο Αγρινίου και τη διενέργεια αυτοψίας τον Φεβρουάριο του 2009, δεν έχει σημειωθεί κάποια θετική εξέλιξη σε ό,τι αφορά, είτε την απαλλοτρίωση ιδιωτικού οικοπέδου εντός του οποίου έχουν εγκατασταθεί τσιγγάνοι, είτε τη δημιουργία νέου οικισμού στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου προγράμματος για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων. Οι ευθύνες μετατίθενται από τις υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης στην κεντρική διοίκηση και αντίστροφα και, το πρόβλημα παραμένει υφιστάμενο, με συχνές εντάσεις στις σχέσεις Ρομά και μη Ρομά κατοίκων της περιοχής. Με αναφορά που

κατατέθηκε το τρέχον έτος, προσφεύγουσα διαμαρτυρήθηκε στο ΣΤΠ για κλοπές και σοβαρές ζημιές που υπέστη στην οικία της, τις οποίες η ίδια αποδίδει σε δολιοφθορά που προκάλεσαν τσιγγάνοι που διαμένουν στην περιοχή. Επίσης, η προσφεύγουσα διαμαρτυρήθηκε για την αδράνεια των αστυνομικών αρχών ως προς την αποτελεσματική διερεύνηση της καταγγελίας της, καθώς και σειράς άλλων καταγγελιών της στο παρελθόν, ισχυριζόμενη ότι οι αστυνομικές αρχές απλώς περιορίζονται στην καταγραφή του γεγονότος, χωρίς να καταβάλλουν προσπάθειες για τον εντοπισμό και τη σύλληψη των δραστών. Το γεγονός αυτό, όπως η ίδια επισημαίνει, προκαλεί την αγανάκτηση των κατοίκων, ενθαρρύνει την ανάπτυξη της παραβατικότητας στην περιοχή και προκαλεί εστίες έντασης μεταξύ των κατοίκων της περιοχής. Η διερεύνηση τόσο της συγκεκριμένης αναφοράς όσο και των προηγούμενων που έχουν κατατεθεί και αφορούν το ζήτημα της μετεγκατάστασης του συγκεκριμένου οικισμού, παραμένουν εκκρεμείς (Υποθέσεις 17164/2009, 8410/2006).

3.1.4.2 Θετικές εξελίξεις στην Αλιάρτο

Σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση κινδύνων που προκαλεί η ένταση και η αντιπαράθεση μεταξύ Ρομά και μη Ρομά κατοίκων της περιοχής φαίνεται να έχει προβεί η νέα δημοτική Αρχή του Δήμου Αλιάρτου. Σε τηλεφωνική επικοινωνία του ο Δήμαρχος Αλιάρτου ενημέρωσε την Αρχή για συγκεκριμένες ενέργειες στις οποίες έχει ήδη προβεί, αλλά και σε πρωτοβουλίες που προτίθεται να αναλάβει, λαμβανομένων υπ' όψιν και σχετικών προτάσεων του ΣΤΠ, προκειμένου να διασφαλιστεί η κοινωνική ειρήνευση στην περιοχή και να αποκατασταθεί το κλίμα έντασης και αντιπαράθεσης. Ο ΣΤΠ αναμένει την έγγραφη ανταπόκριση του Δήμου στην παρέμβαση της Αρχής, ευελπιστώντας ότι η εφαρμογή των οικείων πρωτοβουλιών θα αποτελέσει ενθαρρυντικό παράδειγμα καλής πρακτικής και για άλλες περιοχές (Υπόθεση 15083/09).

3.2. Δράσεις για ευαισθητοποίηση, κατάρτιση και εμπάθυνση στην τεχνογνωσία

3.2.1 Εκπαίδευση στελεχών του Συνηγόρου του Πολίτη και προσφορά εκπαίδευσης

Κατά το 2010 συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου του Πολίτη με άλλους φορείς, που δραστηριοποιούνται εντός και εκτός της Ελλάδας, σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Παράλληλα, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία του, ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων που στόχο είχαν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων στον χώρο της εργασίας.

3.2.2 Δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας του ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης σύμφωνα με το Ν.3304/2005 (Οδηγία Ε.Ε. 78/2000), διένειμε για τρίτη συνεχή χρονιά

ενημερωτικό φυλλάδιο περί προστασίας από διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, στην εκδήλωση «Φεστιβάλ Υπερηφάνειας -Athens Pride», στην πλατεία Κλαυθμώνος, το Σάββατο 04/06/2010.

Το έτος 2010 ο ΣτΠ προγραμματίσε ειδικότερες δράσεις για τους τσιγγάνους, οι οποίες αναμένεται να χρηματοδοτηθούν από ευρωπαϊκά προγράμματα και να υλοποιηθούν εντός του 2011. Η πρώτη δράση αφορά την έκδοση οδηγού που θα απευθύνεται στις υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης και θα περιλαμβάνει όλα τα προγράμματα ευρωπαϊκής και εθνικής χρηματοδότησης για δράσεις υπέρ των Ρομά, αλλά και συγκεκριμένους πρακτικούς κανόνες για την υλοποίηση δράσεων με στόχο την άρση του κοινωνικού τους αποκλεισμού και τη διευκόλυνση της επαφής και των συναλλαγών τους με τις υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η δεύτερη δράση αφορά την έκδοση και διακίνηση σε έντυπα ενημερωτικού φυλλαδίου το οποίο θα περιέχει πληροφορίες για τους τρόπους προστασίας προσώπων που έχουν υποστεί διάκριση. Τέλος, στον ιστοτόπο του ΣτΠ λειτουργεί σελίδα που προσφέρει δια-δραστική απεικόνιση των εγκαταστάσεων των Ρομά ανά την ελληνική επικράτεια, τουλάχιστον των περιοχών εκείνων στις οποίες είχε παρέμβαση η Αρχή. Η ιστοσελίδα αυτή αναμένεται να αναβαθμιστεί εντός του 2011 και παράλληλα να ενισχυθεί και να αξιοποιηθεί περαιτέρω το δίκτυο Ρομά που έχει συσταθεί από το έτος 2007.

3.2.3 Συμμετοχή σε εθνικά και διεθνή δίκτυα για την καταπολέμηση των διακρίσεων

Από το έτος 2005 ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στο ευρωπαϊκό Δίκτυο Equinet, ένα δίκτυο οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Ο ΣτΠ συμμετέχει ενεργά σε όλες τις ομάδες εργασίας του δικτύου("Equality Law in Practice", "Policy Formation" "Communication" "Strategic development") και εκπροσωπείται συστηματικά στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται ετησίως για την οργάνωση των εργασιών των ομάδων, αλλά και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα θέματα διακρίσεων στο πλαίσιο των εκάστοτε επιλεγμένων δράσεων της ομάδας. Ο ΣτΠ στο πλαίσιο των εργασιών της κάθε ομάδας συνεισφέρει επίσης κείμενα εργασίας που αφορούν την εφαρμογή του νόμου κατά των διακρίσεων στην Ελλάδα. Το έτος 2009 στέλεχος του ΣτΠ εξελέγη μέλος του ΔΣ του Δικτύου, γεγονός που ενίσχυσε τη θέση του εθνικού φορέα στο Δίκτυο και κατέστησε ευχερέστερη τη συνεισφορά του στη συνεκτίμηση εθνικών ιδιαιτεροτήτων κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση στρατηγικών δράσεων και πρωτοβουλιών του Δικτύου. Ο ΣτΠ, έχει αναλάβει από το έτος 2009 τον συντονισμό των δράσεων του Δικτύου, προκειμένου να αποτιμηθούν οι διακρίσεις που υφίστανται οι Ρομά στην Ευρώπη, αλλά και η αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης προστασίας στο πλαίσιο της οικείας κοινοτικής οδηγίας. Η πρωτοβουλία αυτή κατέληξε στη διατύπωση Γνώμης, η οποία παρουσιάστηκε στη Σύνοδο Κορυφής για τους Ρομά στην Κόρντομπα, τον Μάρτιο του 2010 (βλ. σχετ. <http://www.equineteurope.org/435.html>). Εντός του 2011 αναμένεται να εκδοθεί οδηγός καλών πρακτικών σε συγκεκριμένα πεδία δράσεων, τόσο για την αντιμετώπιση του προβλήματος του περιορισμένου αριθμού αναφορών Ρομά που κατατίθενται στους αρμόδιους φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης πανευρωπαϊκά, όσο και για την υπόδειξη παραδειγμάτων καλών πρακτικών για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού της ομάδας σε κεντρικό ή περιφερειακό επίπεδο.

4. Ζητήματα εφαρμογής του νόμου – προτάσεις

Η εξαετής εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έχει αναδείξει την ανάγκη για επιπλέον θεσμικές παρεμβάσεις, που αποβλέπουν, είτε στην ένταση της αποτελεσματικότητάς του ν.3304/2005 είτε στη διόρθωση ατελών ή ανεπιτυχών επιλογών. Τα ζητήματα αυτά συνοψίζονται στα εξής:

- ▶ Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένα επισημάνει στις Ετήσιες Εκθέσεις του ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης τον προβληματισμό του σχετικά με την εμπέλεια, την πληρότητα και την αποτελεσματικότητα που παρέχει η κείμενη νομοθεσία κατά των διακρίσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι και διεθνή όργανα ελέγχου¹ της εφαρμογής της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων έχουν επισημάνει τις δυσχέρειες που έχουν ανακύψει κατά την εφαρμογή της κείμενης εθνικής νομοθεσίας, προτείνοντας μάλιστα συγκεκριμένα μέτρα για την βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου αλλά και της παρεχόμενης προστασίας.
- ▶ Η νομοθετική επιλογή επιμερισμού αρμοδιοτήτων σε τρεις εποπτικούς φορείς (Συνήγορος του Πολίτη, ΣΕΠΕ, Επιτροπή Ϊσης Μεταχείρισης), δύο εκ των οποίων μάλιστα στερούνται του απαιτούμενου από τις οικείες κοινοτικές Οδηγίες ανεξάρτητου χαρακτήρα, δυσχεραίνει τη συνολική αντιμετώπιση και εποπτεία της οικείας ύλης, αλλά και τον συντονισμό των δράσεων για την αποτελεσματική προώθηση και εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.
- ▶ Η ρυθμιστική εμπέλεια του ν.3304/2005 εξακολουθεί να προβληματίζει ως προς το εύρος της παρεχόμενης προστασίας, αλλά και τις ερμηνευτικές δυσχέρειες που σχετίζονται με την εξειδίκευση του περιεχομένου επιμέρους εννοιών του. Η εξαίρεση της ιθαγένειας, ο περιορισμός του πεδίου των διακρίσεων σε συγκεκριμένους μόνον τομείς και επιμέρους κλάδους της διοικητικής δράσης, η εξειδίκευση εννοιών όπως εκείνη της «παροχής υπηρεσιών», το γεγονός ότι πολλές μορφές διάκρισης εμφανίζονται στη χώρα μας δομικό χαρακτήρα, αναδεικνύουν τις αδυναμίες της κείμενης νομοθεσίας να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το εύρος και το φάσμα των διακρίσεων στην χώρα μας, αλλά και την ανάγκη νομοθετικής επέκτασης του πεδίου εφαρμογής του ν.3304/2005, πέραν των περιορισμένων υφιστάμενων πεδίων. Τη δυνατότητα άλλωστε αυτή ρητά μερίμνησε να παράσχει ο κοινοτικός νομοθέτης στα εθνικά νομοθετικά όργανα, χωρίς ωστόσο να αξιοποιηθεί τουλάχιστον μέχρι στιγμής στη χώρα μας.
- ▶ Οι ως άνω διαπιστωμένες αδυναμίες του κανονιστικού εύρους του ν.3304/2009, υποχρεώνουν συχνά τον ΣτΠ ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης να μην εξαντλεί την παρέμβασή του, μόνον στο πλαίσιο του νόμου αυτού. Η γενική αρμοδιότητα του ΣτΠ, όπως αυτή αποτυπώνεται στον ν.3094/2003, συχνά επιτρέπει την παρέμβαση της Αρχής, σε πεδία διακρίσεων στα οποία ο ν.3304/2005 δεν έχει εφαρμογή. Η συνδυαστική εφαρμογή της ειδικής αρμοδιότητας του ΣτΠ ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της γενικής του αρμοδιότητας ως φορέα προστασίας ατομικών δικαιωμάτων, επιτρέπει την επικουρική εφαρμογή διατάξεων που εμφανίζουν κανονιστική συνάφεια με τον ν.3304/2005 και καθιστά δυνατή τη διεύρυνση της τελικά παρεχόμενης προστασίας προσώπων που πλήττονται από διακρίσεις.
- ▶ Ο χαμηλός αριθμός αναφορών που υποβάλλονται για ζητήματα διακρίσεων εξακολουθεί να προβληματίζει. Σε μεγάλο βαθμό υποδεικνύει το έλλειμμα ενημέρωσης ως προς την ειδικώς παρεχόμενη προστασία, τη χαμηλή ενδεχομένως προσδοκία ως προς το αποτέλεσμα της διεκδίκησης έννομης προστασίας που τα ίδια τα θύματα διακρίσεων επιδεικνύουν, αλλά και τη δυσχέρεια που αντιμετωπίζουν λόγω σοβαρών ανασχετικών παραγόντων (προσωπικών και κοινωνικών) που συνεπάγεται η υποβολή αναφοράς, ιδίως σε περιπτώσεις διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, όπου ακόμη και αν γνωρίζουν τη δυνατότητα προσφυγής προτιμούν να μη αποκαλύψουν την ιδιαιτερότητά τους. Η σταδιακή αύξηση αναφορών σχετικά με άλλες κατηγορίες διακρίσεων, κοινωνικά και πολιτισμικά λιγότερο

¹ Βλ. σχετ. **Επιτροπή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων** (CERD), 75^η Σύνοδος (Γενεύη, 3-28.8.2009), «Καταληκτικές Παρατηρήσεις» για την Ελλάδα <<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/co/CERD.C.GRC.CO.19.doc>>, καθώς και **Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας** (ECRI), Έκθεση για την Ελλάδα δημοσιευμένη την 15.09.2009, διαθέσιμη: <<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Greece/GRC-CbC-IV-2009-031-GRC.pdf>>

φορτισμένες (όπως λ.χ. αναπηρία, ηλικία), αλλά και τα θετικά αποτελέσματα της δικτύωσης με φορείς και οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο προστασίας ευάλωτων ομάδων (Ρομά,), αποτελούν ενθαρρυντικές ενδείξεις για την άρση των ως άνω δυσχερειών. Καθίσταται, ωστόσο, απολύτως αναγκαία η περαιτέρω ανάληψη πρωτοβουλιών για δράσεις που περιλαμβάνουν, αλλά δεν εξαντλούνται στην απλή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού. Εκείνο που ιδιαίτερα ενδιαφέρει είναι η ουσιαστική εμπλοκή της κοινωνίας των πολιτών και η ενθάρρυνση της δραστηριοποίησής τους σε τοπικό επίπεδο, με στόχο συγκεκριμένες εστιασμένες δράσεις προσέγγισης ή/και υποδοχής καθώς και κοινωνικής και νομικής υποστήριξης των φερομένων ως θυμάτων διακρίσεων. Η επιδίωξη αυτή σε μεγάλο βαθμό αναμένεται να έχει αποτελέσματα με το εγχείρημα δημιουργίας δικτύων που επιχειρεί η Αρχή σε όλα τα πεδία των διακρίσεων. Ο στόχος δεν περιορίζεται στην αύξηση των σχετικών αναφορών, αλλά περιλαμβάνει και τη συνεισφορά της Αρχής στη δημιουργία μιας συνολικότερης κουλτούρας κατά των διακρίσεων, τόσο στον τρόπο άσκησης της διοικητικής δράσης, όσο και στις αντιλήψεις του ευρύτερου κοινού.